

21.03.2024

Verdien av kulturlivet for Voss

Rapport 09-2024

Rapport nr. 07-2024 fra Samfunnsøkonomisk analyse AS

ISBN-nummer: 978-82-8395-214-8
Oppdragsgivere: Norsk musikkråd, Norske Kulturarrangører, Norsk jazzforum, Creo – forbundet for kunst og kultur, NOPA - Norsk forening for komponister og tekstforfattere og Voss herad.

Fotograf forsidefoto: Vossa Jazz, Runhild Heggem.
Avbildet på forsidefoto: Ola Kvernbergs Steamdome
Tilgjengelighet: Offentlig
Dato for ferdistilling: 21. mars 2024
Forfattere: Rolf Røtnes, Oda Heggedal Longvastøl, Vegard Salte Flatval

Kvalitetssikrer: Karin Ibenholt

Samfunnsøkonomisk analyse AS

Borggata 2B
N-0650 Oslo

Org.nr.: 911 737 752
post@samfunnsokonomisk-analyse.no

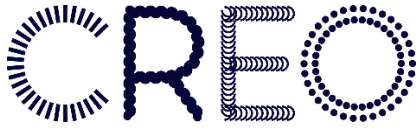
Forord

SØA har på oppdrag for Norsk musikkråd, Norske Kulturarrangører, Norsk jazzforum, Creo – forbundet for kunst og kultur, NOPA - Norsk forening for komponister og tekstforfattere og Voss herad gjennomført en analyse av verdien kultur og musikalske hendelser har for et lokalsamfunn. Vi har konkretisert det ved å se på verdien av Vossa Jazz og kulturlivet for Voss.

Takk til oppdragsgiver for et spennende og utfordrende oppdrag, ikke minst i en tid hvor «livet etter jobb» ser ut til å få økende betydning for menneskenes trivsel. Takk også for konstruktive innspill og diskusjoner underveis i arbeidet. Vi ønsker også å takke alle som har stilt i intervjuer og ellers bistått oss med å svare på spørsmål og fremskaffe data. Oppdraget hadde oppstart i februar 2024 og ble ferdigstilt i mars 2024. SØA står ansvarlig for innholdet i rapporten.

Oslo, 21. mars 2024

Rolf Røtnes
Prosjektleder
Samfunnsøkonomisk analyse AS

Samandrag

Norsk musikkråd med fleire¹ tok i februar 2024 initiativ til ei analyse av verdien musikalske hendingar har for eit lokalsamfunn, og vi har konkretisert det ved å sjå på verdien av Vossa Jazz og kulturlivet elles for Voss. Samfunnsøkonomisk analyse AS har sett på dette frå fleire vinklar. Vår samla vurdering er at Vossa Jazz og andre kulturelle aktivitetar i lokalsamfunnet gjer Voss til ein betre stad å bu og leve, samanlikna med ein situasjon utan slike arrangement.

Vossa Jazz har blitt arrangert årleg på Voss sidan 1974, berre med unntak av pandemiåret 2020. Musikkfestivalen er Voss sin eldste nolevande festival og inkluderer i tillegg til jazzmusikk, sjangrar som folkemusikk og verdsmusikk. Vossa Jazz er særleg kjent for å ha sitt eige årlege tingsingsverk. Under 50-års jubileet i 2023 hadde festivalen heile 13 000 betalande publikummarar og 250 frivillige som jobba på festivalen.

Andre store årlege arrangement i kommunen er; ekstremsportfestivalen Ekstremsportveko, fotballcupen Voss Cup og folkemusikkfestivalen Osafestivalen. Desse fire arrangementa har vore eit samarbeid gjennom «Festival Voss», ein organisasjon som har som mål å skape eit tett samarbeid på tvers av festivalane på Voss. I tillegg til desse fire er det også fleire mindre årelege festivalar/arrangement på Voss, jf. årshjulet under.

---

¹ De øvrige oppdragsgiverne er Norsk musikkråd, Norske Kulturarrangører, Norsk jazzforum, Creo – forbundet for kunst og kultur, NOPA - Norsk forening for komponister og tekstforfattere og Voss herad.

Voss herad har eit rikt tilbod av kultur- og fritidsaktivitetar. På eit generelt grunnlag tyder forskning på at trivsel for dei fleste menneske heng nært saman med kva ein kan gjere utanfor arbeidstida, til dømes omfanget av fritidstilbod. Naturlegvis er trivsel i arbeid og det å vere nær venner og familie viktig. For mange kanskje viktigare enn fritidstilbod. Likevel er kva som skjer på fritida særskild viktig for trivsel. Fritidstilbod i nærleiken av der folk bur ser også ut til å bli gradvis viktigare for dei busette sin trivsel. Grunnen kan vere så enkel som at når den materielle velstanden aukar, aukar etterspurnaden etter fritidsgode endå meir.

Intervju vi har gjennomført i dette prosjektet underbygger at Vossa Jazz er viktig for både innhald og omfang av fritidstilbod i Voss herad. Gjennom den omfattande aktiviteten til Vossa Jazz, blir det eit større mangfald av aktivitetar som folk i heradet kan delta i. I alle lokalsamfunn har innbyggjarane eit mangfald av interesser. På mindre stader er det vanskeleg å gi eit tilbod til alle, rett og slett fordi det er naudsynt med ei viss mengde brukarar for at eit tilbod skal vere levedyktig. Vossa Jazz har klart å skipa ein festival som over lang tid har etablert seg som ein musikkfestival med kvalitetsmusikk som trekker til seg musikarar og tilhøyrarar frå fjern og nær. På dette viset har Vossa Jazz etablert eit tilbod som elles ikkje ville ha eksistert. Mangfaldet av kulturtilbod har auka også for lokalsamfunnet.

Verknaden av å ha eit tilbod som Vossa Jazz blir styrka av at det er ein rekke store arrangement og mange andre fritidstilbod i heradet. Ekstremспортveko er eit viktig døme, men også fotballcupen Voss cup og Osafestivalen innanfor folkemusikk er viktige. For innbyggjarane i Voss herad er det særskild heldig at desse festi-

valane og arrangementa skjer på ulike tider i året. Slik får både innbyggjarar, hyttefolk og tilreisande ei reell oppleving av at det skjer noko «heile tida». Samla har Voss herad eit fritidstilbod som liknar meir på ein mellomstor by, enn kommunar av same størrelse.

Det å vite at «her er det alltid noko som skjer» er i vår tid ein identifikasjonsmarkør. Det er noko som ein kan skryte av, men også noko som er viktig å vite for folk som vurderer kor dei skal busette seg. For ein innflyttar er det alltid ein risiko ved å slå seg ned på ein mindre plass. Dersom ein treng å flytte seinare, er det viktig å vite at huset ein har kjøpt kan bli raskt selt og at prisen blir god. Eit mangfaldig og aktivt fritids-tilbod er eit signal om at risikoen for å bli sittande med eit hus som ein ikkje får selt vidare er liten.

Samarbeidet mellom arrangementa i Voss herad verkar å fungere godt. Dei låner utstyr til kvarandre, dei rådgjer og inspirerar kvarandre og ikkje minst har dei planlagt arrangementa sine slik at heile året blir tatt i bruk. Dette samarbeidet er openbart viktig både for synleggjering av kvart arrangement og for variasjonen i tilbod.

Men like viktig er det at alle arrangementa treng frivillige. Tilbodet i Voss herad er så mangfaldig at det ikkje er mogleg å drifte utan at ein stor del av innbyggjarane rundt i heradet stiller opp. Våre intervju og observasjonar tyder på at det er stor interesse for å bidra som frivillig i Voss herad. Årsakene til dette kan være fleire. Det kan vere at folk i Voss herad ser at utan slik innsats vil dei miste verdifulle tilbod. Ei anna årsak kan vere at det å delta som frivillig har ein verdi i seg sjølv. Det er sosialt å delta i frivillig arbeid, det både skapar og vedlikeheld personlege nettverk, som igjen er viktig for å høyre til og trivsel.

Vossa Jazz sine arrangement – festivalen i starten av påska og Jolajazz femte juledag – er også viktige møtestader i seg sjølv. Både vossingar som bur på Voss og som kjem tilbake til heimstaden nyttar dessa arrangementa til å møte vennar og kjende. Dei fleste menneske treng og ønskjer å møte andre menneske. Til det trengs ikkje berre fysiske møtestadar, men også kulturelle og sosiale møtestader. Vossa Jazz fyller dette behovet. Den lange historia til Vossa Jazz har styrka festivalen si rolle som ein kulturell møtestad for Vossingar.

Vi finn at folketalsutviklinga er positiv, spesielt dei siste ti åra. Folketilveksten har kome i ei periode kor den generelle folketilveksten i Norge har begynt å stagnere, når vi ser bort frå svingingar som følgje av flyktingstraumar til landet. Voss herad veks mindre enn dei store byane i Noreg, og deira omland. Men Voss herad har vekse meir enn kommunar av same storleik og same grad av sentralitet. Voss herad har også vakse meir enn andre reiselivskommunar og kulturkommunar. Skilnaden i folkevekst er størst for yngre vaksne og barn.

Det er ikkje råd å forklare meirveksten i Voss herad som ei følgje av vekst i spesifikke næringar eller verksemder. Det er høgare vekst i sysselsetting i Voss enn i kommunar som kan samanliknast med Voss. Men veksten er spreidd jamt over fleire næringar. Reiselivsnæringa er ei viktig næring i heradet, og sysselsettinga i ulike reiselivsverksemder har hatt god vekst i Voss herad. Men reiselivsveksten har ikkje vore sterkare enn elles i landet. Også kulturverksemder har fått eit relativt stort omfang i heradet, men heller ikkje for desse har veksten vore sterkare dei siste åra enn i landet elles.

Det er heller ikkje veksten i innvandring som kan forklare den relativt sterke folketilveksten i Voss herad. Innvandring har bidrege positivt til både folkevekst og mangfald i heradet, som elles i landet. Men meir enn i andre kommunar som kan samanliknast med Voss, så har det også vore vekst i den delen av befolkninga som ikkje har utanlandsk opphav.

Forskjellen mellom utviklinga i Voss herad og liknande kommunar kan etter vår vurdering heller ikkje forklarast med vakker natur (som er vakker, men det same finn vi i ei rekke andre norske kommunar) eller nærleiken til Bergen. Reiseavstanden til ein større by er ikkje mindre enn kva vi finn i kommunar med same sentralitet.

Samla sett er det vår vurdering at folketilveksten ikkje kan forklarast utan å trekkje inn det mangfaldige fritidstilbodet i heradet. Voss Jazz er ein berebjelke i det samla kultur- og fritidstilbodet. Det er likevel ikkje det einaste tilbodet. Det er nettopp den samla mengda av tilbod som er interessant. Vidare er det lokal-samfunna sin oppslutning om tilboda, interessa for å ta dei bruk og å stille som frivillige som står fram som den viktigaste forklaringa. Samarbeidet og samordninga mellom dei som organiserer dei ulike arrangementa og tilboda blir då eit viktig verkemiddel.

Det samla tilbodet av arrangement og fritidstilbod og bruken av desse, kan sjåast på som ein kulturell kapital for heradet. Som all anna kapital må den bli haldt ved like om den ikkje skal forvitre. Så langt ser det ut til at innbygarane, næringslivet og kommunen forstår dette.

Innhold

Forord	III
Samandrag	VI
1 Innledning	11
1.1 Formålet med prosjektet og problemstilling	11
1.2 Metode og leserveiledning	11
2 Stort mangfold av kulturelle aktiviteter i Voss herad	13
2.1 Vossa Jazz – fra idé til internasjonal jazzfestival og møtested	13
2.2 Et stort spenn i festivaler og idrettsarrangement i Voss herad	16
2.3 Voss tilbyr et bredt tilbud av musikkaktiviteter innen utdanning og utøvelse	18
3 Voss herad - en kultur- og friluftsbbygd	20
3.1 Geografisk plassering og natur	20
3.2 Befolkningen på Voss har vokst mer enn i sammenlignbare kommuner	23
3.3 Relativ høy sysselsettingsvekst i Voss herad	29
3.4 Betydningen av god plass	34
4 Tidligere analyser av verdien av kultur og musikk	35
4.1 Ulike former for nytte	35
4.2 Betydningen for utvikling av samfunn	37
5 Hva aktører sier om kulturlivets betydning for Voss	39
5.1 Det er totalen som er viktigst	39
6 Den økonomiske verdien av kulturaktiviteter	43
6.1 Den økonomiske verdien av kulturaktiviteter	43
6.2 Trivselsfaktoren bidrar til ytterligere økonomiske verdier	44
7 Referanser	47
Vedlegg A Intervjuobjekter	48
Vedlegg B De fleste jobber med å produsere tjenester til befolkningen	49

---

1 Innledning

Vossa Jazz har blitt arrangert årlig på Voss siden 1974, kun med unntak av pandemiåret 2020. Musikkfestivalen er Voss sin eldste nålevende festival og inkluderer i tillegg til jazzmusikk, sjangere som folkemusikk og verdensmusikk.

Festivalen er en tredagers festival i palmehelga, og for mange vossinger er Vossa jazz en obligatorisk start på påsken. Musikkfestivalen er slik også en viktig møteplass både for bygdefolket, hjemkomne og tilreisende.

Vossa Jazz er imidlertid ikke den eneste av større årlige arrangementet og festivaler på Voss. Andre store årlige arrangementer i kommunen er; ekstremsportfestivalen Ekstremsportveko, fotballcupen Voss Cup og folkemusikkfestivalen Osafestivalen. I tillegg finnes det også mindre musikkfestivaler som tribute-festivalen Heidrafest og den Forvitnelege Countryfestivalen, samt skole- og utdanningstilbud innen musikk.

1.1 Formålet med prosjektet og problemstilling

Vossa Jazz er en pioner innenfor festivallivet på Voss. Når vi tar hensyn til størrelsen på Voss herad, er det bemerkelsesverdig hvor lenge denne musikkfestivalen har pågått og oppslutningen om arrangementet i bygda. Når vi i tillegg legger til at Voss også er vertskap for en rekke andre arrangementer gjennom året, er det grunn til å spørre hva all denne aktiviteten betyr for en kommune som Voss herad.

Samfunnsøkonomisk analyse har på oppdrag fra Norsk musikkråd, Norske Kulturarrangører, Norsk jazzforum, Creo – forbundet for kunst og kultur, NOPA - Norsk forening for komponister og tekstforfattere og Voss herad utredet hva som er verdien av Vossa Jazz og andre kulturelle aktiviteter i Voss herad. Den undersøkte problemstillingen er:

Hvilke samfunnsmessige verdier bidrar Vossa Jazz og andre kulturelle aktiviteter til?

I dette prosjektet har vi i hovedsak rettet oppmerksomheten mot kulturelle aktiviteter innenfor musikk og kulturelle arrangement. Men kultur omfatter i realitetene langt mer. (NOU 2013:4 - Kulturutredningen) beskriver kultur som «en aktivitet, noe mennesker *gjør*. Gjennom disse aktivitetene gir mennesker form til sine naturlige og sosiale omgivelser, samtidig er aktivitetene med på å forme mennesker som individer og samfunnsdeltakere».

Prosjektet kartlegger hvordan og i hvilken grad Vossa Jazz og andre kulturelle aktiviteter bidrar til positive samfunns effekter i Voss herad. Analysen har som målsetning å gi en bedre forståelse av hvordan et musikkarrangement, som Vossa Jazz og andre kulturelle aktiviteter, kan være med på å utvikle et (lokal) samfunn over tid og hva som er verdien av dette.

1.2 Metode og leserveiledning

For å besvare problemstillingen «*Hvilke samfunnsmessige verdier bidrar Vossa Jazz og andre kulturelle aktiviteter til?*» har vi gjennomført litteraturstudier og analysert nøkkeltall for Voss herads samfunnsutvikling. Vi har også gjennomført 16 intervjuer med representanter for heradet, næringslivet og organisasjoner i Voss herad som har en tilknytting til kulturlivet på Voss og Vossa Jazz.

Rapporten er bygget opp på følgende måte:

- I kapittel 2 gjør vi rede for kulturelle aktiviteter i Voss herad, herunder Voss Jazz spesielt.
- I kapittel 3 analyserer vi nøkkeltall for utviklingen av Voss herad, som blant annet befolkningsutvikling og sysselsetting.
- I kapittel 4 beskriver vi hva forskningslitteratur sier om hvordan kulturaktiviteter skaper samfunnsmessige goder
- I kapittel 5 oppsummerer vi hvilke vurderinger våre intervjuobjekter har av betydningen av

Vossa Jazz og koblinger til andre aktiviteter i kommunen

- I kapittel 6 redegjør vi for hvordan kulturaktiviteten manifesterer seg i økonomiske indikatorer

2 Stort mangfold av kulturelle aktiviteter i Voss herad

2.1 Vossa Jazz – fra idé til internasjonal jazzfestival og møtested

Vossa Jazz ble startet 19. desember i 1973, og har blitt arrangert årlig siden 1974. Musikkfestivalen er Voss' eldste nålevende festival og inkluderer i tillegg til jazzmusikk, sjangere som folkemusikk og verdensmusikk.

Hvert eneste år kommer store navn fra inn- og utland til Vossa Jazz, og mange av konsertene finner sted på Park Hotell Vossevangen og Gamlekinoen.² På festivalprogrammet i 2023, som var 50-års jubileum til festivalen, var det 59 tilstelninger der artister fra i alt 40 band bidro.³

Formålet til festivalen er

å stimulera interessa for jazz og nærliggande musikkformer både for tilhøyrarar og aktive musikarar. Vossa Jazz skal i særleg grad stimulera til nyskaping og utvikling på nemnde kunstområde. Hovudverksemda skal vera å skipa til ein årleg jazzfestival på Voss. Vossa Jazz kan også engasjera seg i kunstproduksjon og – formidling elles gjennom året. 4

I dag er Vossa jazz en festival for alle deler av befolkningen; Badnajazz (program for og av barn), ungdomssatsingen Yngdajazz, Eldrejazz og Superjazz for mennesker med funksjonshemming.⁵

Videre er Vossa Jazz kjent for å ha sitt eget årlige tingingsverk, som innebærer at en musiker får i oppgave å komponere et verk spesielt til festivalen. Dette blir av flere intervjuobjekter i dette prosjektet trukket frem som et av festivalens høydepunkter, og oppgaven verdsettes høyt blant jazzmusikere. Ting-

ingsverket har tradisjon helt tilbake til 1983. Mange av tingingsverkene har også blitt innspilt og fått både internasjonal og nasjonal oppmerksomhet. Eksempler på fem kjente artister som har laget tingingsverk for Vossa Jazz er Arild Andersen (1991) Mari Boine (1994), Nils Petter Molvær (1996), Jon Balke (1992), Bugge Wesseltoft (1993) og Hedvig Mollestad (2019). I 2024 er tingingsverket laget av Hanna Paulsberg.

Siden 1986 har Vossa Jazz blitt arrangert som en tredagersfestival i palmehelga, og for mange vossinger er Vossa Jazz en obligatorisk start på påsken. Dette gjelder også for utflyttede vossinger eller studenter som skal hjem på påskeferie. Flere av de vi har intervjuet opplyser at festivalen er viktig for bygdas innbyggere, og at festivalen i tillegg til å appellere til de musikkinteresserte, også fungerer som en viktig møteplass.

I tillegg til Vossa Jazz har det siden oppstarten av festivalen blitt arrangert Jolajazz på Voss. Dette blir i dag arrangert 5. juledag, og har på samme måte som Vossa Jazz blitt en viktig begivenhet og møteplass for vossinger. Som en av grunnleggerne av Vossa Jazz, Lars Mossefinn, sier det

For mange vart det sosiale med Jolajazz minst like viktig som musikken. Her møtte du folk som kanskje berre var heimom denne eine gongen i året, og ofte levde musikken og publikum kvar sine liv. (Voss i femti, 2023)

Basert på våre intervjuer oppfatter vi at møteplassfunksjonen til både Jolajazz og Vossa Jazz er et viktig element for bygdas innbyggere og besøkende.

² [Vossa Jazz | Visit Voss](#)

³ [Vossa Jazz rapport for 2023](#)

⁴ [Hentet fra Vossa jazz sine vedtekter på festivalens hjemmeside](#)

⁵ [Informasjon om Vossa Jazz](#)

2.1.1 Historien fram til i dag

Voss Jazzklubb ble etablert så tidlig som i 1958, men på slutten av 60-tallet var det pop og rock som var populært, og Voss Jazzklubb lå i disse årene i brakk. På 70 tallet fikk jazzen igjen et oppsving - både i verden og på Voss. I 1970 arrangerte Eivlaaget Heimdall en suksessfull jazzkonsert med Helge Hurum Trio på Voss. Suksessen førte til at Voss jazzklubb ble startet opp på nytt.

I 1973 var jazzklubb-medlemmet Lars Mossefin og Asle Haaland på Montreux jazzfestival i Sveits, og festivalopplevelsen i Sveits inspirerte dem til å ville skape en egen jazzfestival på Voss (Voss i femti, 2023).

Den første Vossa Jazz ble lagt til den samme helgen som World Cup i alpint ble avholdt på Voss. Tanken var at medieoppmerksomheten som World Cup fikk, skulle dryppe over på Vossa Jazz. Men å legge festivalen til samme helg som World Cup førte også til at hotellrommene i sentrum var beslaglagt. Dette kombinert med generell mistru til jazzmiljøet og jazzmusikk, førte til at Vossa Jazz sin første festival i stor grad ble holdt på Oppheim og Vinje hotell, som ligger en god halv times kjøring fra Vossevangen.

Den første Vossa Jazz festivalen ble likevel en suksess musikalsk og publikumsmessig. Men økonomisk gikk festivalen med underskudd. Til tross for røde tall det første året og takket være lokale ildsjeler ble festivalen igjen arrangert året etter, og nå er festivalen femti-åring. Og som Lars Mossefin, sier det:

Me berre arrangerte me. Ein kan alltid seia at hadde me visst det me veit i dag, hadde me

kanskje ikkje satt i gang med festivalen. Men nett det at me ikkje visste kva me gjekk til, trur eg var ein viktig faktor for at me trass alt lukkast. (Voss i femti, 2023)

2.1.2 Utfordringer på 2000-tallet og hvordan de er løst

På starten av 2000-tallet slet Voss Jazz med en stram økonomi og røde tall. I 2006 gikk festivalen nesten konkurs, men ble reddet av lokalt næringsliv og Vekselbanken.⁶ For å redde festivalen ble det organisert kronerulling blant næringslivet. Kronerulling resulterte i Vossa Jazz-lauget, en sammenslutning av bedrifter som ønsker å støtte Vossa Jazz. Etter 2006 har lauket blitt en permanent sponsor av festivalen. Hvert år siden oppstart bidrar lauket med midler til festivalen for å sikre at festivalen har en trygg og stødig økonomi. Underveis i laugets levetid har noen bedrifter kommet til og andre gått ut av ulike grunner, men tallet på sponsorer har ligget stabilt på omkring 23–24 bedrifter (Voss i femti, 2023). Vossa Jazz-lauget startet altså som en redningsaksjon, men ble festivalens årlige hovedsponsor.

I nyere tid har koronapandemien, som for resten av festival-Norge, også påvirket Vossa Jazz. I 2020 ble festivalen avlyst, og i 2021 ble festivalen flyttet til september og gjennomført med restriksjoner. Avlysningen i 2020 er den eneste avlysningen i festivalens levetid, og ble gjort for å avgrense smitteutbrudd og prioritere hensynet til folk i risikogrupper.⁷

2.1.3 Utvikling i besøkende og økonomi

I perioden 2016–2019 hadde Vossa Jazz et stabilt publikumstall med 5000–6000 betalende publikummere. I pandemiårene ble publikumstallene naturlig

⁷ [Rapport Vossa Jazz 2020](#)

nok lavere som følge av avlysning (2020), og restriksjoner i 2021. Til tross for to år med mindre aktivitet sviktet ikke publikum Vossa Jazz, da Norge kom tilbake til en normalsituasjon. I 2022 hadde Vossa Jazz hele 8 597 betalende publikummere, og under fjorårets 50-års jubileum hadde festivalen publikumsrekord med 13 038 betalende publikummere. Dette viser at Vossa Jazz har fått flere betalende publikummere i 2022 og 2023 enn de hadde i de undersøkte årene før pandemien. I Tabell 2.1 er en oversikt over antall betalende publikummere for Vossa Jazz i perioden 2016-2023.

Statistisk sentralbyrå (SSB) lager hvert år «Norsk kulturbarometer» som gir statistikk over den norske befolkningens bruk av forskjellige kulturtilbud, slik som kino, teater, konsert, museum, bibliotek og idrettsarrangement. [Kulturbarometeret for 2023](#) viser at store deler av publikummet på landsnivå er tilbake igjen på kulturarrangementer som idrett, kino, konserter og teater, men at tallet på besøkende ikke har nådd nivået som det var på før pandemien, se figur 2.1. De vanligste årsakene som folk oppgir som grunn til at de ikke drar oftere på kulturarrangement er tid og økonomi.⁸ Vossa Jazz har slik sett hatt en bedre utvikling enn kulturarrangementer generelt.

Tabell 2.1 Oversikt over betalende publikum for Vossa jazz, 2016 -2023

Årstall	Betalende publikum
2016	5000
2017	6000
2018	6000
2019	6000
2020	Avlyst pga. koronapandemi
2021	3800 ⁹
2022	8597
2023	13 038

Kilde: Vossa Jazz og årsregnskap

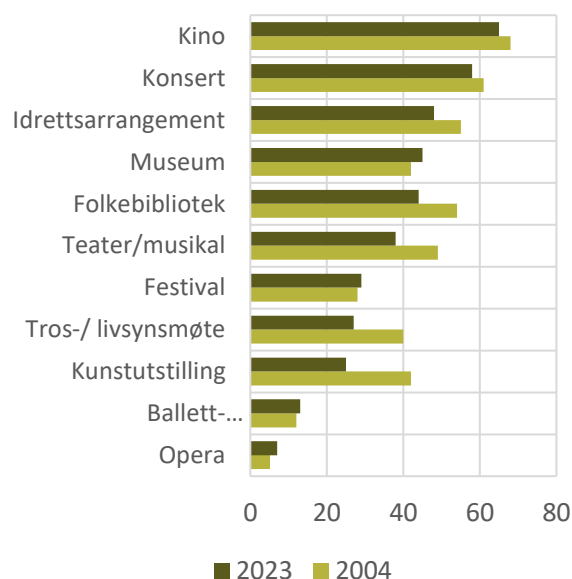
⁸ [Vi vil ha mer kultur, men tid og penger strekker ikke til – SSB](#)

For Voss er det også interessant at nettopp konserter er en kulturopplevelse som et flertall av innbyggerne deltar på gjennom året. Bare kinobesøk, ser ut til å fenge flere. Deltakelse på konserter er særlig viktig for unge voksne. SSBs kulturbarometer lar seg ikke bryte ned på kommunenivå, men underbygger like fullt betydningen for en kommune av å ha tilgang til musikkarrangementer for lokal trivsel.

I tillegg til betalende publikum, har Vossa Jazz i perioden 2011-2023, med unntak av pandemiårene 2020 og 2021, fått hjelp til arrangementen fra 200-250 frivillige hvert år.

Det er flest frivillige i alderen 20–29 år, og denne gruppen utgjør 33 prosent av de frivillige. De resterende frivillige er i stor grad spredt ganske jevnt utover i alder, jf. Figur 2.2. Om lag 60 prosent er kvinner og 40 prosent menn.

Figur 2.1
Andel av befolkningen som benyttet ulike kulturtilbud, siste 12 måneder, 2004 og 2023

Kilde: SSB

⁹ I 2021 ble det arrangert en liten festival i september pga. restriksjoner i forbindelse med

Mange av de som jobber frivillige for Vossa Jazz gjør det flere ganger. I gjennomsnitt har 58 prosent jobbet frivillig for festivalen tidligere, mens 42 prosent er frivillig for første gang.¹⁰

Når det gjelder festivalens økonomiske utvikling i perioden 2016–2022, så viser årsregnskapene til Vossa Jazz at festivalen hadde et negativt årsresultat i 2016 på cirka 55 000 kroner, men at festivalen har hatt positive og stigende årsresultat siden 2017. Av undersøkte år var årsresultatet høyest i 2022 med 354 194 kroner. Årsregnskapet for jubileumsåret 2023 er i skrivende stund ikke ferdigstilt.

Figur 2.3 viser utviklingen i Vossa Jazz sine årsresultat i perioden 2016–2022.

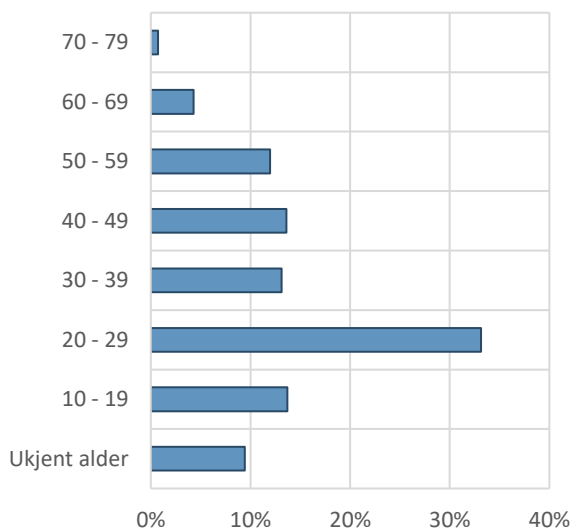
2.2 Et stort spenn i festivaler og idrettsarrangement i Voss herad

Vossa Jazz er Voss herad sin eldste nålevende festival, men er ikke alene. På Voss er det et mangfold av årlige festivaler og idrettsarrangement store deler av året (se Figur 2.4). Arrangementsåret kan sies å starte med Vossa jazz i palmehelga, før det går slag i slag.

Voss cup er en aldersbestemt fotballcup, og er det største årlige arrangementet på Voss når det gjelder antall besøkende.

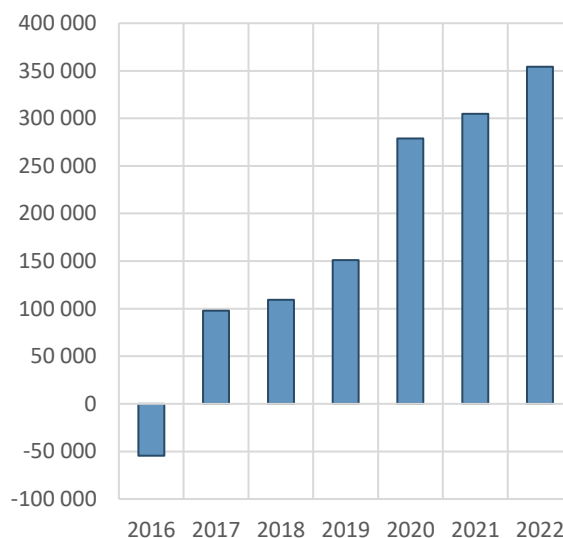
Ekstremsportveko på sin side er kanskje det arrangementet på Voss som er mest kjent nasjonalt og internasjonalt. Hvert år siden 1997 har «veko» samlet ekstremsportutøvere fra hele verden. Under festivalen konkurreres det i en rekke ekstremspor-

Figur 2.2
Aldersfordeling Vossa Jazz for perioden 2011-2023

Kilde: Årsregnskap 2016-2022

Figur 2.3
Årsresultat for Vossa Jazz, 2016-2022

Kilde: Årsregnskap 2016-2022

¹⁰ Dette er gjennomsnittstall for hvor mange har vært eller ikke har vært frivillig før for Vossa Jazz (per år) for perioden 2011-2023.

ter¹¹, men også konserter og møteplassfunksjonen er en viktig del av festivalopplevelsen.¹²

De siste årene er det i tillegg kommet en rekke mindre kulturfestivaler på Voss, slik som **litteraturfestivalen «Langs linjo»** i august, **«Den forvitnelege countryfestivalen»** i september og **«Heidrafest»** i november. Sistnevnte er en tributefestival der både nystartede og erfarne musikere hedrer artister ved å spille musikken deres.¹³

Videre arrangerer Voss Kunst og Kultur historie og kulturfestivalen **Kulturminnedagane** i september, og i oktober er det folkemusikkfestivalen **Osafesti-**

valen sin tur, før **Jolajazz** avslutter arrangement/festivalåret i romjulen.

Osafestivalen ble første gang arrangert i 1994 og er sammen med Vossa Jazz, Voss cup og Ekstrem sportveko de fire største årlige arrangementene på Voss. Samarbeidet mellom disse fire arrangementene har tidvis vært formalisert gjennom «Festival Voss», en organisasjon som har hatt som mål å skape et tett samarbeid på tvers av festivalene på Voss.

I tillegg til årlige og faste festivaler og cuper har det også blitt arrangerte en rekke store enkeltarrange-

Figur 2.4
Årshjul over store arrangement og festivaler i Voss herad

Kilde: Intervjuer og SØA

¹¹ For eksempel longboarding, mtb-bmx, elvepadling og fallskjermhopping.

¹² [About Ekstrem sportveko - Ekstrem sportveko](#)

¹³ [Heidrafest - Noregs største tributefestival!](#)

menter på Voss, slik som landskappleik og verdenscup i freestyle. Eksempler på nylig avholdte arrangementer er landsskytterstevnet og verdenscupen i fallskjerm i 2023. I sommer (2024) skal 4H arrangere landsleir på Voss.

2.3 Voss tilbyr et bredt tilbud av musikkaktiviteter innen utdanning og utøvelse

På Voss er det mulig å gå på musikklinje på videregående skole og folkehøgskole, samt å ta utdanning i tradisjonsmusikk ved Ole Bull akademiet.

På **folkehøgskolen** er det per nå to linjer med musikkfokus; «Lyd og musikkproduksjon» og «Musikk og friluftsliv». Tidligere år har det også vært en egen jazzlinje.

Ole Bull akademiet tilbyr i samarbeid med Griegakademiet i Bergen høyere utdanning (bachelor- og mastergrad) i utøvende tradisjonsmusikk.¹⁴

Det finnes også et tilbud for barn og unge gjennom **kulturskolen** i Voss herad. På kulturskolen kan man blant annet få undervisning innen 20 sang- og instrumentdisipliner, bildekunst, dans og drama/teater. Mesteparten av undervisningen skjer på Voss kulturhus på Vossevangen, men det er også noe undervisning på Granvin skole og Vossestrand.¹⁵

Orkesteret Fossegripen er et regionalt symfoniorkester for Voss og nabo-kommunene. Orkesteret består av 35 aktive medlemmer og har 6–10 konserter årlig.¹⁶ Et eget symfoniorkester i en kommune med Voss herad sin størrelse er en sjeldenhet.

Videre er **Voss jazzklubb** et annet aktivt kulturtilbud på Voss, og de arrangerer 12–15 konserter i året. I tillegg til dette har **Osascena**, som er et samarbeid mellom Osafestivalen og Voss Spellemannslag, flere konserter i året innen folkemusikksjangeren.

2.3.1 Deltakelse i kulturlivet i Voss herad

[Norsk kulturindeks](#) har blitt utarbeidet av Telemarksforskning siden 2011, og gir en årlig oversikt over kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. I indeksen rangeres kommuner og fylker i ti kategorier, samt en samlet rangering av disse ti. Kulturindeksen er satt sammen av 36 ulike variabler fordelt på følgende kategorier; kunstnere, kulturarbeidere, museum, kulturarrangement, kino, bibliotek, scenekunst, kultur for barn, sentrale tildelinger og frivillighet.¹⁷ Som enhver rangering basert på indekser med en rekke indikatorer, vil rangeringen være følsom for hva som måles og ikke måles. Målingen gir like fullt et godt bilde av hvilke kommuner som tilbyr eller er vertskap for ulike typer kulturaktiviteter.

Voss herad havnet i 2022 på 70. plass i Norsk kulturindeks med 188 poeng. Aller best gjorde Oslo kommune det med en samlet poengsum på 383 poeng, etter fulgt av Røros (352 poeng) og Nord-Aurdal (318 poeng). Voss herad sin plassering og poengsum for de enkelte kategoriene i 2022 framgår av tabell 2.2.

Indeksen og kategoriene er basert på registerdata fra en rekke offentlige etater, interesseorganisasjoner og foreninger.¹⁸

¹⁴ [Ole Bull Akademiet – Norsk folkemusikk og -dans](#)

¹⁵ [Voss kulturskule - Voss herad](#)

¹⁶ [Orkesteret Fossegripen](#)

¹⁷ [Norsk kulturindeks](#)

¹⁸ For mer informasjon om hvordan de ulike kategoriene er utarbeidet og vektet se: [Norsk kulturindeks | Telemarksforskning](#) og [Norsk kulturindeks](#)

Av oversikten ser vi for eksempel at Voss er på 57 plass av 356 kommuner når det gjelder frivillighet og 67 plass når det gjelder kulturarrangement. Det vil imidlertid alltid være et innslag av spesielle forhold som forklarer en kommunes plassering på ulike indikatorer. For Voss sin del er det ikke minst betydningen av de store festivalene. For andre kan det være at de er en stor by med naturlig mange arrangementer. For andre kan det være enkelt arrangementers betydning for et lite sted. Sammenligner vi Voss herad med 65 kommuner i samme sentralitetsklasse, dvs. kommuner med samme totalomfang av arbeidsplasser og servicetilbud, kommer Voss herad blant de 8–10 kommunene med høyest skår innenfor omfang av kulturarbeidere, kulturarrangementer, kino og frivillighet.

Tabell 2.2 Voss herad, Norsk kulturindeks 2022

Kategori	Poeng	Plassering
Kunstnere	15	104
Kulturarbeidere	24	52
Museum	4	155
Kulturarrangement	18	67
Kino	40	56
Bibliotek	32	118
Scenekunst	3	186
Kultur for barn	20	270
Sentrale tildelinger	10	52
Frivillighet	24	57

Kilde: Norsk kulturindeks 2022

3 Voss herad - en kultur- og friluftsbbygd

Tilgang til fritidsaktiviteter er viktig for menneskers trivsel og velferd. I økende grad er også lokalsamfunnstilbud og trivselsskapende aktiviteter viktig for hvor mennesker ønsker å bo og leve. Bosettingsvalg formes av en rekke faktorer som nærhet til familie og venner, kjennskap til lokalsamfunn gjennom oppvekst og mulighet til inntekt og arbeid.¹⁹

Tilbud av kulturelle opplevelser og aktiviteter er en viktig del samfunnets trivselsskapende aktiviteter. Vi kommer tilbake til hva forskning sier om betydningen av kultur for trivsel, bolyst og velferd i kapittel 4. I dette kapittel belyser vi befolkningsutvikling, næringsutvikling og aktiviteter i Voss Herad nærmere. Kapitlet er ment dels som et bakteppe for å forstå hvilket samfunn Vossa Jazz virker innenfor og dels for å undersøke om befolkningsdata og næringsdata indikerer betydningen Vossa Jazz og andre trivselsskapende aktiviteter har.

3.1 Geografisk plassering og natur

Før vi ser nærmere på befolknings- og næringsutvikling, kan det være nyttig å plassere Voss geografisk. Voss herad er en relativt stor kommune og befinner seg sentralt plassert i Vestland fylke. Voss kommune og Granvin herad slo seg sammen til det vi i dag kjenner som Voss herad 1. januar 2020. Voss herad strekker seg fra Hardangerfjorden i sør til Sognefjorden i nord-øst, jf. Figur 3.1.

Kommunen er en innlandskommune som også er et knutepunkt med både europavei og Bergensbanen som går gjennom kommunesenteret Vossevangen. Voss stasjon er ni stasjoner fra endestasjonen Bergen på Bergensbanen og togturen tar om lag 80 minutter. Togturen Voss-Oslo S tar om lag 5 timer og

45 minutter. I tilknytning til helg er det hele fem av ganger i døgnet inkludert nattoget. I tillegg går Europavei 16 gjennom kommunen som også gir mulighet for effektiv transport både i retning Bergen og Oslo. Det meste av arealet er fjellområder og er en populær destinasjon for vinterturisme og -aktiviteter med mange skiløyper og skitrek (for eksempel Voss Resort og Myrkdalen).

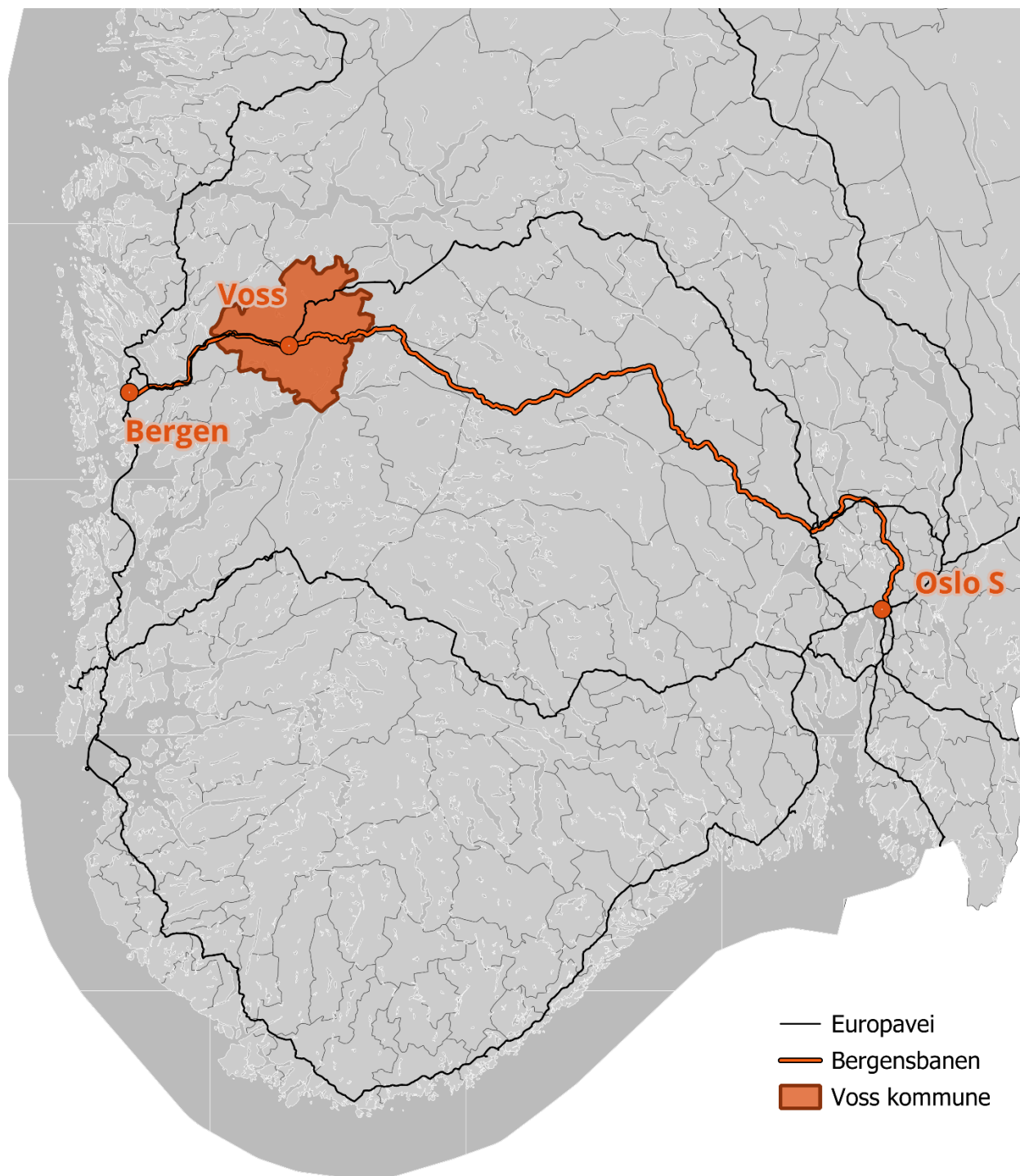
Ved inngangen til 2024 bodde det om lag 16 500 mennesker i Voss herad. Befolkningsmessig kan kommunen best karakteriseres som en mellomstor norsk kommune, nummer 77 av 357 kommuner. Av de 16 500 bosatte i kommunen, bor 10 000 i ett av kommunens fem tettsteder, jf. Figur 3.2. De fleste, i underkant av 7 000, bor i kommunesenteret Vossevangen. Tettstedet Skulestadmoen har nærmere 1 500 bosatte.

Skulestadmoen er det eneste av tettstedene som har en negativ befolkningsutvikling, med en gjennomsnittlig reduksjon i folkemengden på 0,2 prosent per år i perioden 1999–2023. Mønshaugen-Bjergum har hatt en svært positiv befolkningsutvikling de seneste 20 årene med en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 2,4 prosent for befolkningen samlet, og 3,0 prosent for befolkningen i alderen 20–66 år. Tettstedet har trolig en tilflytting både fra utenfor kommunen og fra andre steder i kommunen.

¹⁹ Se bl.a. (Sørli, Aure, & Langset, 2012), (Lie & Aure, 2014) og (Glaeser, 2012).

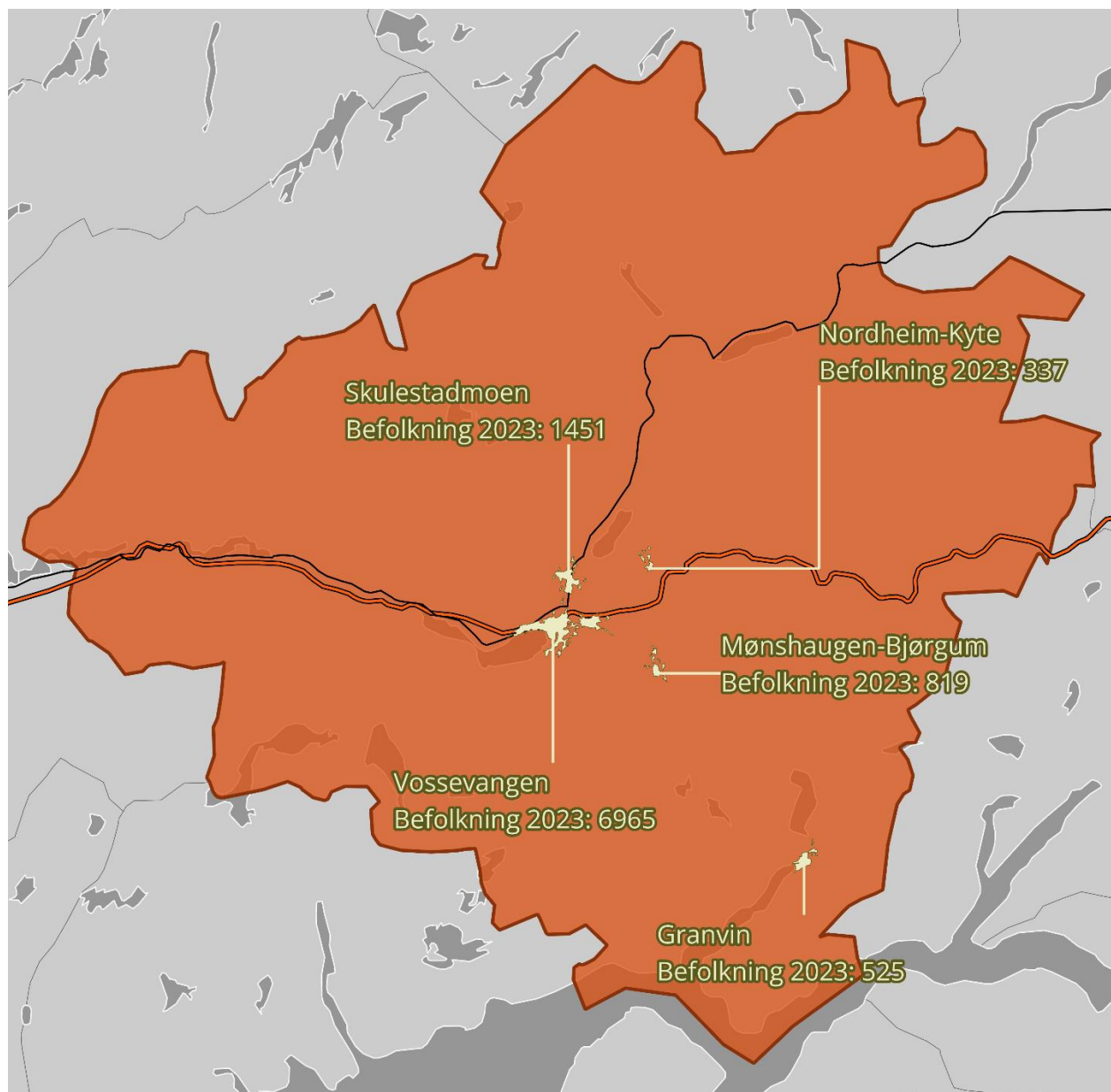
Figur 3.1

Voss – Innlandskommune sentralt plassert langs Bergensbanen, kort vei til Bergen og tilgang til Hardangerfjorden

Kartgrunnlag: Kartverket ©

Figur 3.2
Tettsteder i Voss herad med befolkningsmende per 2023.

Kartgrunnlag: Kartverket ©
Kilder: SSB og SØA

3.2 Befolkningen på Voss har vokst mer enn i sammenlignbare kommuner

---

Voss herad er av SSB plassert i sentralitetsklasse 4. SSB opererer med seks sentralitetsklasser, hvor Oslo og enkelte av nabokommunene har sentralitetsklasse 1, de største byene og store deler av deres omland har sentralitetsklasse 2. De minste kommunene med minst variasjon i arbeidsmuligheter og service har sentralitetsklasse 6. Sentralitetsklasse 4 er altså mellomstore kommuner. Sentralitetsklassene er viktige for å forstå befolkningens tilgang til arbeidsmuligheter og ulike typer husholdningsrettede tjenester.²⁰

I de fleste land vokser lokalsamfunn med et rikholdig tilbud av ulike typer goder som variasjon i arbeidsmuligheter, ulike tjenestetilbud og ulike fritidsgoder mest. Slik er det også i Norge. De største norske byene og deres omland har hatt en vesentlig sterkere befolkningsvekst enn resten av landet, hvor Oslo og Oslos nabokommuner har vært i en særstilling.

Befolkningsvekst ser også ut til å ha en selvforsterkende effekt ved at flere mennesker gir grunnlag for større variasjon i alle typer tjenester og tilbud som retter seg mot husholdningene. Selv det smaleste tilbud kan finne et marked dersom befolkningskonsentrasjonen er stor nok.

Opphopning av mennesker i større byer er likevel ikke entydig. Historien har vist flere eksempler på byområder som har forfalt, mistet sentrale industrier eller blitt rammet av uro og konflikt, som igjen har medført utflytting og befolkningsnedgang. For ek-

sempel opplevde store byer som Detroit, og Cleveland i USA og Glasgow i Skottland betydelig nedgang i folketall på 1970 og 1980 tallet etter reduksjon i sentrale industrier. Revitaliseringen av byene de siste årene har imidlertid stanset nedgangen eller endog medført ny vekst. Vi nevner dette for å understreke at byvekst ikke er en naturlov, men koblet til hvilke goder byer tilbyr befolkningen.

Også for mindre steder er det en klar sammenheng med hvilke goder stedet tilbyr innbyggerne og stedenes befolkningsutvikling. Mer enn større byer vil befolkningsvekst på mindre steder være knyttet til spesifikke arbeidsplasser, eller spesifikke trivselsfaktorer, rett og slett fordi mindre befolkningskonsentrasjon i utgangspunktet gir mer spesialisering og mindre variasjon i tilbud.

Historien viser også at mindre steder kan oppleve sterk vekst. Ofte skyldes det at nye næringer har skapt vekst og tilflytting. Eksempelvis har framvekst av oppdrettsnæringen skapt vekst i mange mindre kommuner langs kysten, slik utviklingen av kraftkrevende industri var for over 100 år siden. Etableringen av nye høyere undervisningsinstitusjoner har også hatt en tilsvarende virkning, hvor etableringen av Universitetet i Tromsø er et viktig norsk eksempel. I vår tid er også vekst i reiseliv en kilde til næringsvekst.

Næringsvekst alene er som regel ikke tilstrekkelig for å skape befolkningsvekst. Trivsel er som nevnt betinget av også aktivitetsmuligheter på fritiden og omgivelser som virker innbydende til sosialt samvær.

---

²⁰ Sentralitet er en indeks utarbeidet av SSB og som gir verdi for hver enkelt kommune. Indeksen er basert på befolkningens nærhet til arbeidsplasser og servicefunksjoner. For hver kommune er tilgangen gruppert slik at kommunen får en sentralitet mellom 0 (kun teoretisk mulig) og 1000.

Verdiene er igjen gruppert sammen til seks klasser. De mest sentrale kommunene vil alltid ha verdi 1000 (Oslo) og de minst sentrale kommunene har verdier ned mot 300. Les mer [her](#).

Voss sitt mangfold av fritidstilbud, og et tett og innbydende sentrum på Vossevangen kan derfor være en kilde til befolkningsvekst. Nærheten til Bergen vil også være en fordel, men avstanden er likevel så pass lang at det er hva som skjer i Voss herad som for de aller fleste er viktigste kilde til bolyst.

Ser vi på befolkningsutvikling i Voss herad siden 2000, har kommunen i gjennomsnitt hatt en årlig befolkningsvekst på 0,5 prosent. Det er mindre enn de største bykommunene i Norge og deres omland, men mer enn kommuner av samme størrelse innenfor sentralitetsklasse 4. Utviklingen i befolkningen mellom 20–64 år synliggjør en mer tydelig positiv utvikling i Voss herad, sammenlignet med andre kommuner, jf. Figur 3.3. Utviklingen i befolkningen mellom 20-64 år er nærmere koblet til de beslutninger familier tar for hvor de ønsker å bo, enten de

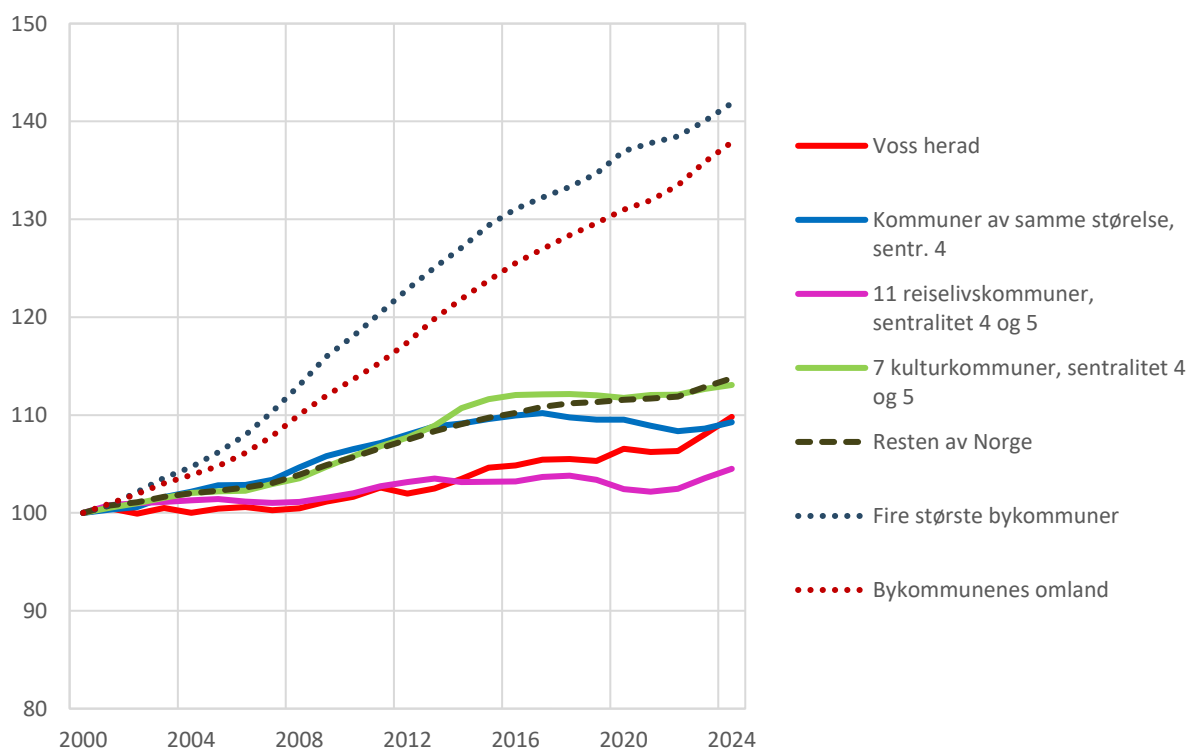
velger å bo videre i en kommune, eller flytte til eller fra kommunene.

Vi legger merke til at de siste årenes utvikling er de mest positive for Voss sin del. Dersom vi kun ser på befolkningsutviklingen fra 2015 til 2024, ser vi at Voss herad har hatt en befolkningsutvikling på linje med resten av landet, når vi unntar de fire største byene og deres omland.

Sammenligningskommunene er valgt for å se om befolkningsveksten i Voss herad skiller seg fra kommuner av samme størrelse og sentralitet. Vi er også nysgjerrig på om kommuner med en lignende tilstedeværelse av reiseliv og kulturaktiviteter har hatt samme utvikling. Se Boks 3.1 for hvilke kommuner vi har sammenlignet med.

Figur 3.3

Befolkningsutvikling i Voss herad og utvalgte sammenligningskommuner. Befolkning 20-64 år. Indeks. År 2000=100.

Kilde: SSB, bearbejdet av SØA.

Boks 3.1. Kommuner Voss herad sammenlignes med

8 kommuner av samme størrelse og sentralitet 4: *Lindesnes, Steinkjer, Levanger, Stord, Eigersund, Namsos, Østre Toten, Notodden.* Kommunene er mellom 75 og 150 prosent av Voss herad sitt innbyggertall. Vi har avgrenset sammenligningskommunene til Sør-Norge og Trøndelag.. Nord-norske kommuner i sentralitetsklasse 4 varierer generelt mye mer pga spesielle forhold, men har i sum om lag samme befolkningsutvikling som de valgte sammenligningskommunene.

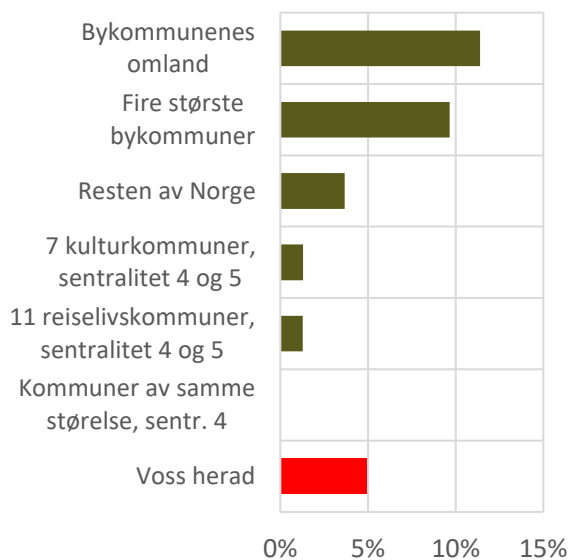
11 reiselivskommuner: *Hemsedal, Hol, Trysil, Øyer, Vågan, Gol, Oppdal, Stryn, Røros, Kragerø, Midt-Telemark.* Kommunene er valgt ut fra antall kommuner som har høyere andel sysselsatte i kommunen i reiselivsnæringer enn gjennomsnittet av norske kommuner. Reiselivsnæringene er definert som overnatting, servering, tilbud av sport og fornøylesopplevelser og guider og tilretteleggere. Vi har videre avgrenset reiselivskommunen til kommuner med minimum 200 sysselsatte i reiselivsnæringene. Voss herad hadde 530 sysselsatte i reiselivsnæringer i 2023.

7 kulturkommuner: *Tynset, Vestvågøy, Hå, Verdal, Kvam, Giske, Vefsn.* Kommunene er valgt ut fra antall kommuner som har høyere andel sysselsatte i kommunen i kulturnæringer enn gjennomsnittet av norske kommuner. Kulturnæringene er definert som kunstnerisk virksomhet, kulturinstitusjoner som museer og bibliotek, arrangørvirksomheter og kulturrettede utdanningsvirksomheter (utenfor høyskole og universitetssektoren) i henhold til 3 siffer NACE-nomenklatur. Vi har videre avgrenset kommunene til kommuner med over 100 sysselsatte i kulturnæringene. Voss herad hadde 214 sysselsatte i kulturnæringer i disse næringene i 2023. Vi benytter samme avgrensning av kulturnæringen for alle kommuner for sammenligningens skyld. I kapittel 6 utvider vi imidlertid definisjonen noe (5-siffer Nace-nomenklatur) og benytter et mer detaljert datasett. Da øker sysselsettingen i kulturnæringene til 310 personer.

Fire storbyområder og deres omegnskommuner: *Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, samt 38 kommuner* som statistisk tilhører byenes bo- og arbeidsmarkedsregioner. Hå er trukket ut fordi kommunen inngår i gruppen 'kulturkommuner'. Kommunene i storbyregionene er ikke sammenlignbare med Voss herad, men er valgt for å relatere utviklingen i Voss til generelle trekk ved samfunnsutviklingen.

Vi viser også utviklingen i **resten av Norge**, dvs. Norge utenom sammenligningskommunene og storbyområdene.

Figur 3.4
Prosentvis befolkningsvekst 2015–2024. Befolkning 20–64 år

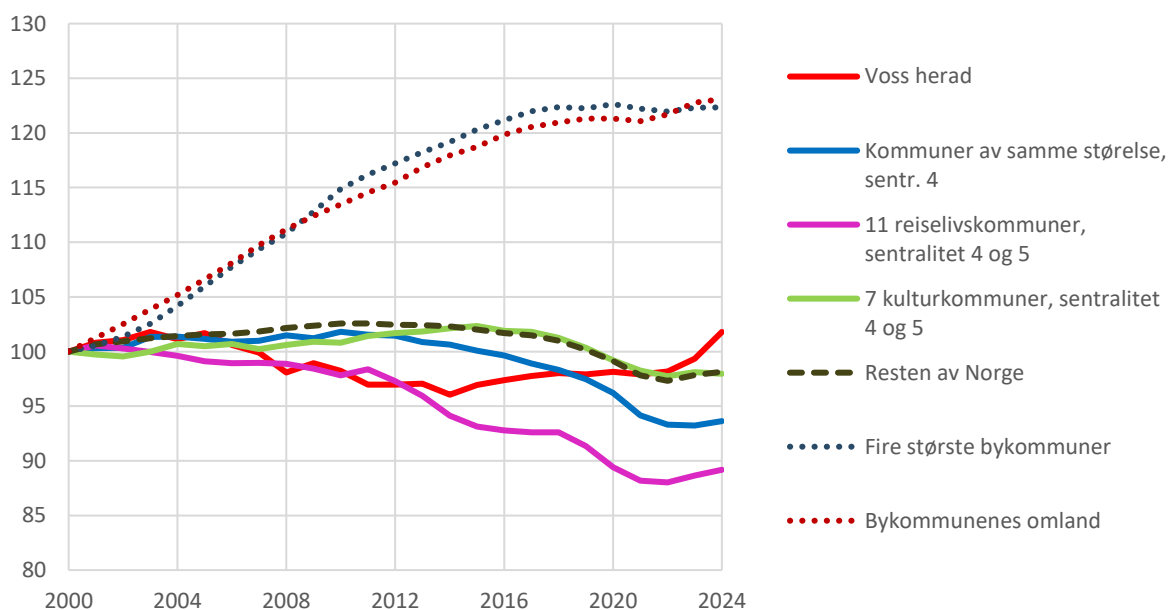

Kilde: SSB

Det er også grunn til å legge merke til at den positive befolkningsutviklingen i Voss herad er særlig markant for den yngste delen av befolkningen, se figur 3.5.

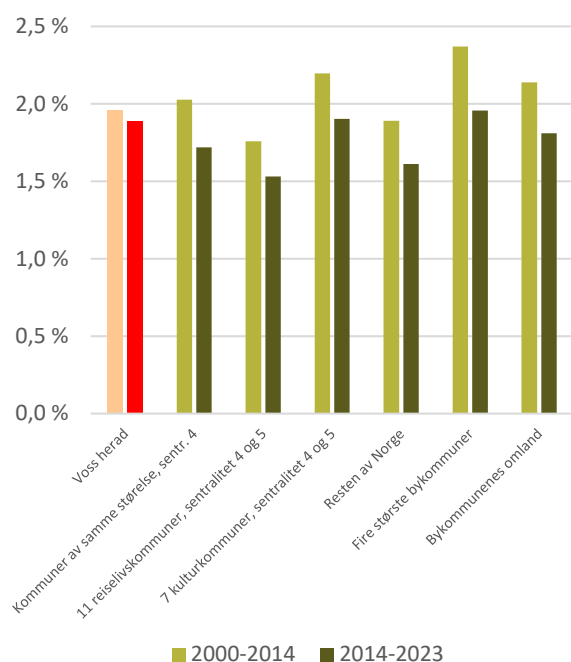
Også utviklingen i antall fødsler som andel av befolkningen 20–64 år indikerer at mange unge voksne slår seg ned i Voss herad. Antall fødsler som andel av befolkningen 20–64 år er høyere enn de fleste kommuner. Selv om antall fødsler har blitt redusert de siste årene, er reduksjonen mindre i Voss herad enn de aller fleste kommuner, jf. Figur 3.6.

Figur 3.5
Befolkningsutvikling i Voss og utvalgte sammenligningskommuner. Befolkning 0–19 år. Indeks. År 2000=100.

Kilde: SSB, bearbeidet av SØA.

Figur 3.6
Fødsler som andel av befolkningen 20–64 år. Gjennomsnitt i to perioder 2000–2014 og 2014–2023

Kilde: SSB

Fordi Voss mangler høyere utdanningsinstitusjoner, er det mange unge voksne som flytter ut av kommunene i perioder. Vekst i antall barn og unge tyder imidlertid på at mange flytter tilbake etter en periode utenfor kommunen. Intervju tyder også på det, noe vi kommer tilbake til.

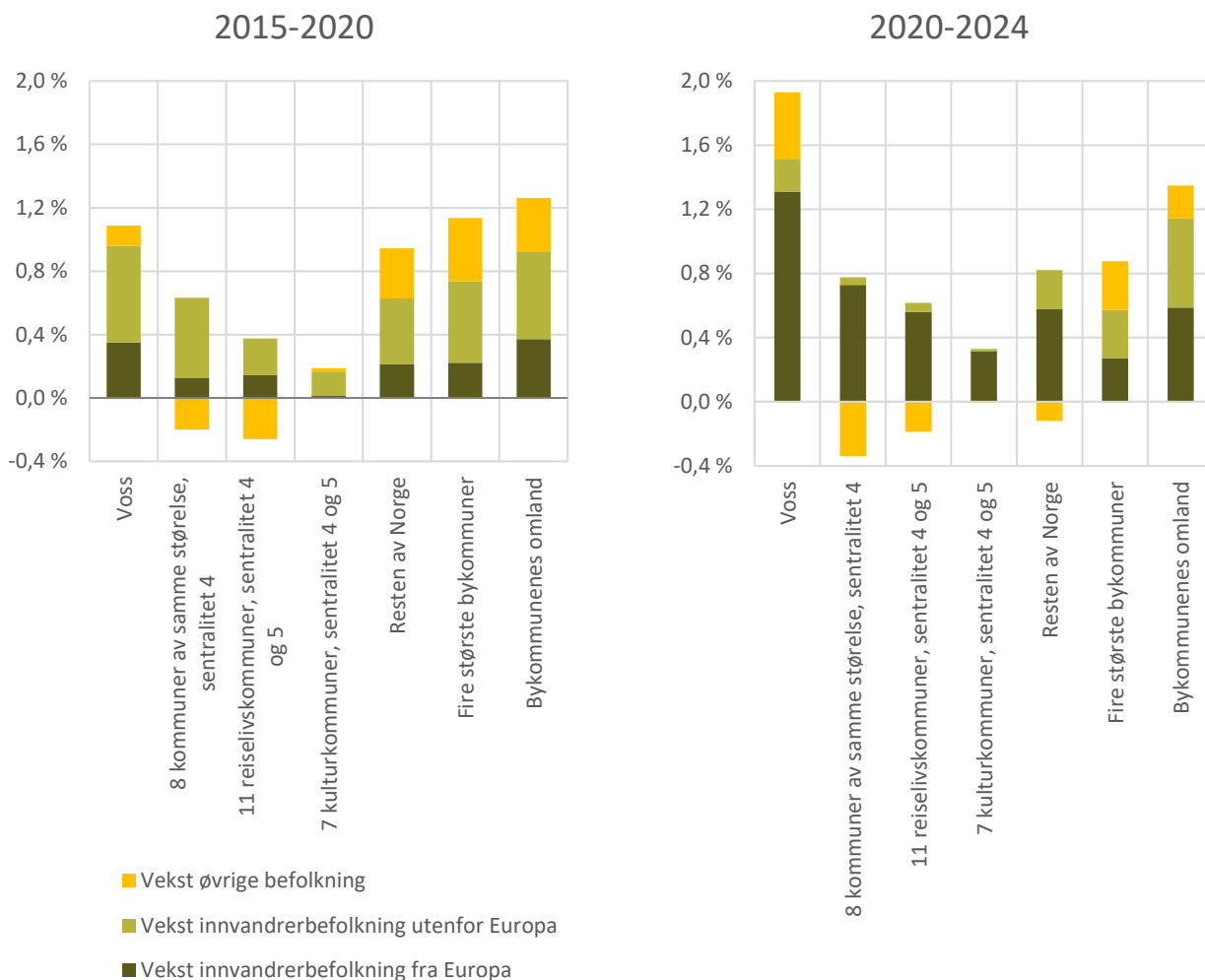
Befolkningsutviklingen til alle norske kommuner har de siste årene blitt sterkt preget av innvandring, spesielt knyttet til flyktingestrømmen fra Ukraina de siste årene. Uten innvandring ville 255 av landets 357 norske kommuner hatt reduksjon i folketall i perioden 2015–2024.

Også om vi hadde begrenset sammenligningen til hvor stor del av befolkningsveksten som kan forklares av vekst i den europeiske innvandrerbefolkningen, ville vi sett lignende forskjeller mellom kommunene.

Innvandring har også bidratt positivt til befolkningsutviklingen i Voss herad. Veksten i innvandrerbefolkningen forklarer likevel mindre av samlet befolkningsvekst i Voss herad enn hva som tilfelle for resten av Norge. På Voss forklarer innvandring om lag 80 prosent av befolkningsveksten i perioden 2015–2024. Det er om lag samme andel som i storbyenes om land. I storbyene forklarer veksten i innvandrerbefolkningen om lag 65 prosent av befolkningsveksten i perioden. Flere av Voss herad sine sammenligningskommuner ville imidlertid hatt befolkningsnedgang uten innvandring i perioden, jf. figur 3.7.

Figur 3.7

Befolkningsvekst som andel av befolkningen 2015-2020 og 2020-2024. Fordelt på vekst i innvandrere fra Europa, utenfor Europa og resten av befolkningen.

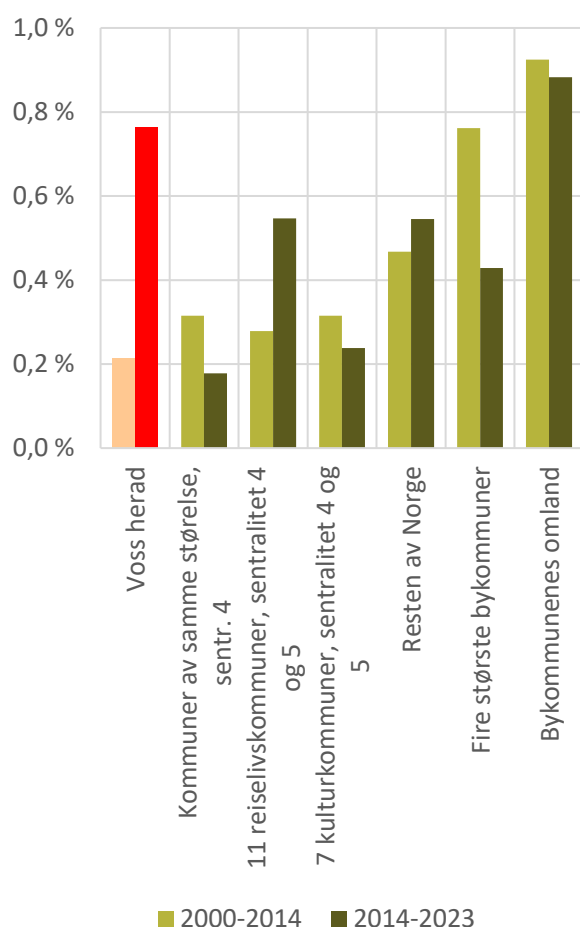

Kilde: SSB, bearbeidet av SØA.

Tall for netto innflytting av nye innbyggere, både innvandrere og mennesker som er født i Norge, underbygger utviklingen beskrevet over. Netto innflyttingen til Voss herad har økt mye de siste årene og er nå på høyde med de største byregionene, når vi måler nettoinnflytting som andel av samlet befolkning, jf. figur 3.8.

Samlet kan vi konkludere med at data for befolkningsutviklingen i Voss herad indikerer at Voss herad er en attraktiv kommune, både å flytte til og bo i.

Figur 3.8
Netto innflytting som andel av samlet befolkning. Gjennomsnittstall for periodene 2000-2014 og 2014-2023

Kilde: SSB

3.3 Relativ høy sysselsettingsvekst i Voss herad

Det er som nevnt sammensatte grunner til hvor mennesker ønsker og bo, og om de velger å flytte til eller fra et sted. Familietilknytning, oppveksterfaringer, bokvaliteter, sosiale nettverk og utdanningsmuligheter er alle viktige forklaringer.

Over tid er også inntektsmuligheter en svært viktig faktor som kan forklare hvor mennesker bosetter seg. Nedenfor ser vi nærmere på hvordan sysselsettingen har utviklet seg i Voss herad, sammenlignet med de samme kommunegruppene beskrevet ovenfor.

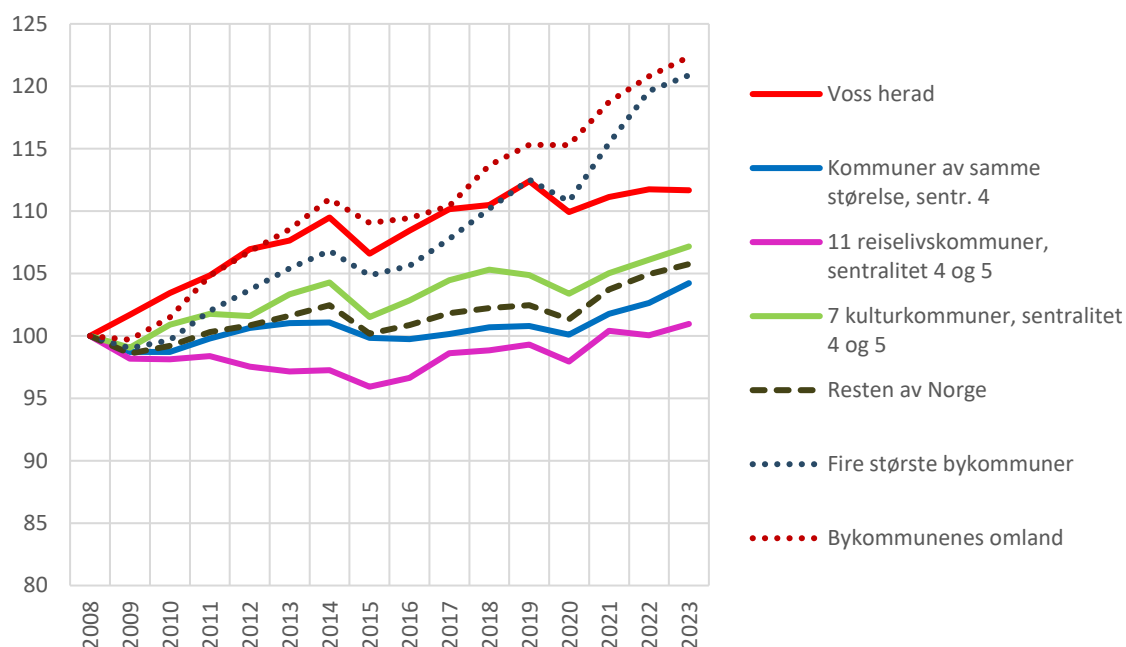
Sysselsettingsutviklingen i Voss herad underbygger at den positive befolkningsutviklingen til dels henger sammen med lokale jobbmuligheter.

Figur 3.9 viser utviklingen i antall sysselsatte personer som arbeider i den enkelte kommune. Sysselsettingen i Voss herad framstår som enda sterkere sammenlignet med andre kommuner enn veksten i befolkningen i arbeidsfør alder.

Figur 3.9

Utvikling i sysselsatte i Voss herad og utvalgte sammenligningskommuner. Indeks. År 2008=100.

Kilde: SSB, bearbejdet av SØA.

Veksten er mer moderat dersom vi ser på veksten i antall sysselsatte som bor i Voss, uavhengig av hvor de arbeider. Men det er interessant å legge merke til at sysselsettingsveksten blant innbyggere i Voss herad de siste åtte årene har oversteget vekst i arbeidsplasser i Voss herad.

Forskjellen på antallet sysselsatte i en kommune og antall sysselsatte som bor i en kommune er et resultat av pendling. I 2023 var det 8 300 sysselsatte med bosted i Voss, mot 7 600 med arbeidssted i Voss. Av de sysselsatte med bosted i Voss hadde 6 700 arbeidssted i egen kommune. De resterende 1 600 pendlet ut av kommunen, og primært til Bergen. Om lag 640 personer, bosatt i Voss hadde sitt arbeidssted i Bergen.

Nesten ni av ti sysselsatte med arbeidssted i Voss bor også på Voss. Innpendlingen som forekommer skjer hovedsakelig fra Bergen (220 personer), Aurland (120 personer) og Ulvik (115 personer).

Tilsvarende forskjeller finner vi også i de andre sammenligningskommunene, men forskjellen har økt litt mer i Voss herad de siste årene. I de fire storbyene er forskjellene motsatt, altså har byene en netto innpendling av arbeidskraft.

Det interessante her er at utpendlingen fra Voss herad øker, samtidig som sysselsettingen øker. Også denne utviklingen indikerer isolert sett at Voss er en attraktiv kommune både å bo og arbeide i.

3.3.1 Reiseliv og kultur sysselsetter relativt mange i Voss herad

Figur 3.10 gir en oversikt over hvordan alle sysselsatte som bor i Voss herad fordeler seg på 16 ulike næringer, sammenlignet med andre kommuner.

Næringsandelene varierer lite mellom kommuner. Det følger av at de fleste arbeider med å tilfredsstille husholdningenes ulike behov, og de varierer ikke mye mellom kommuner.

Sammensetningen av de sysselsatte på Voss har imidlertid noen interessante særtrekk:

Relativt mange arbeider i **reiselivsnæringene**. Reiselivsnæringen kan igjen deles opp i henholdsvis overnatting, bispising, sport- og fornøylesanlegg, samt guider og arrangører. De sysselsatte i Voss herad er overrepresentert innenfor overnatting, sportsanlegg og arrangøraktiviteter. Den relative høye sysselsettingen innenfor disse næringene er ikke overraskende, men er like fullt et resultat av både etterspørsel lokalt og fra tilreisende. Men det er også naturlig å se sysselsettingen blant innbyggerne som en interesse for å tilby nettopp slike tjenester.

Sysselsatte innenfor kultur og media utgjør en begrenset andel av samlet sysselsetting i Norge. Flest sysselsatte finner vi innenfor store kulturinstitusjoner og mediavirksomheter i de store byene. Voss mangler slike store kulturinstitusjoner, men har like fullt relativt mange som er sysselsatte innenfor kunstnerisk virksomhet, kulturutdanning (utenom høyskoler) og bibliotek. Kultursysselsetting i Voss må sees i sammenheng med det høye engasjementet for musikk vi finner i Voss herad, både jazz, folkemusikk og symfonisk musikk.

Det er relativt få i Voss herad som er sysselsatt innenfor vekstnæringen IKT, selv om det er voksende IKT-virksomheter etablert i kommunen. Vi finner imidlertid relativt mange sysselsatt innenfor andre kunnskapsnæringer som **finans, teknisk rådgivning og arkitekter** i Voss herad. Mange arbeider i virksomheter på Voss, ikke minst i Voss' tre banker. Innenfor banktjenester er det også netto innpendling til Voss.

Det er imidlertid også interessant hvor mange som arbeider utenfor kommunen, både gjennom fjernarbeid og som pendlere. Samlet utgjør netto utpendling 18 prosent av de sysselsatte innenfor kun-

skapsbasert tjenester når vi også inkluderer sysselsatte innenfor IKT-tjenester. Interessen for å arbeide innenfor kunnskapsbaserte tjenester med bosted i Voss, er naturlig å tolke som et uttrykk for at Voss herad er et attraktivt bosted.

Det er også betydelig netto utpendling av arbeidstakere innenfor petroleumsvirksomhet (til Nordsjøen), verkstedindustri og høyere utdanning. Også denne pendlingen er det rimelig å tolke som et uttrykk for et ønske om å bo i Voss herad, selv om det ikke er tilgjengelig arbeid i kommunen.

3.3.2 Sysselsettingsvekst i de fleste næringer.

Når vi ser nærmere på hvilke næringer som har bidratt til veksten i sysselsatte med bosted i Voss herad, ser vi at det er vekst innenfor de fleste næringer. Unntaket er husholdningsrettede tjenester som ulike typer faghandel.

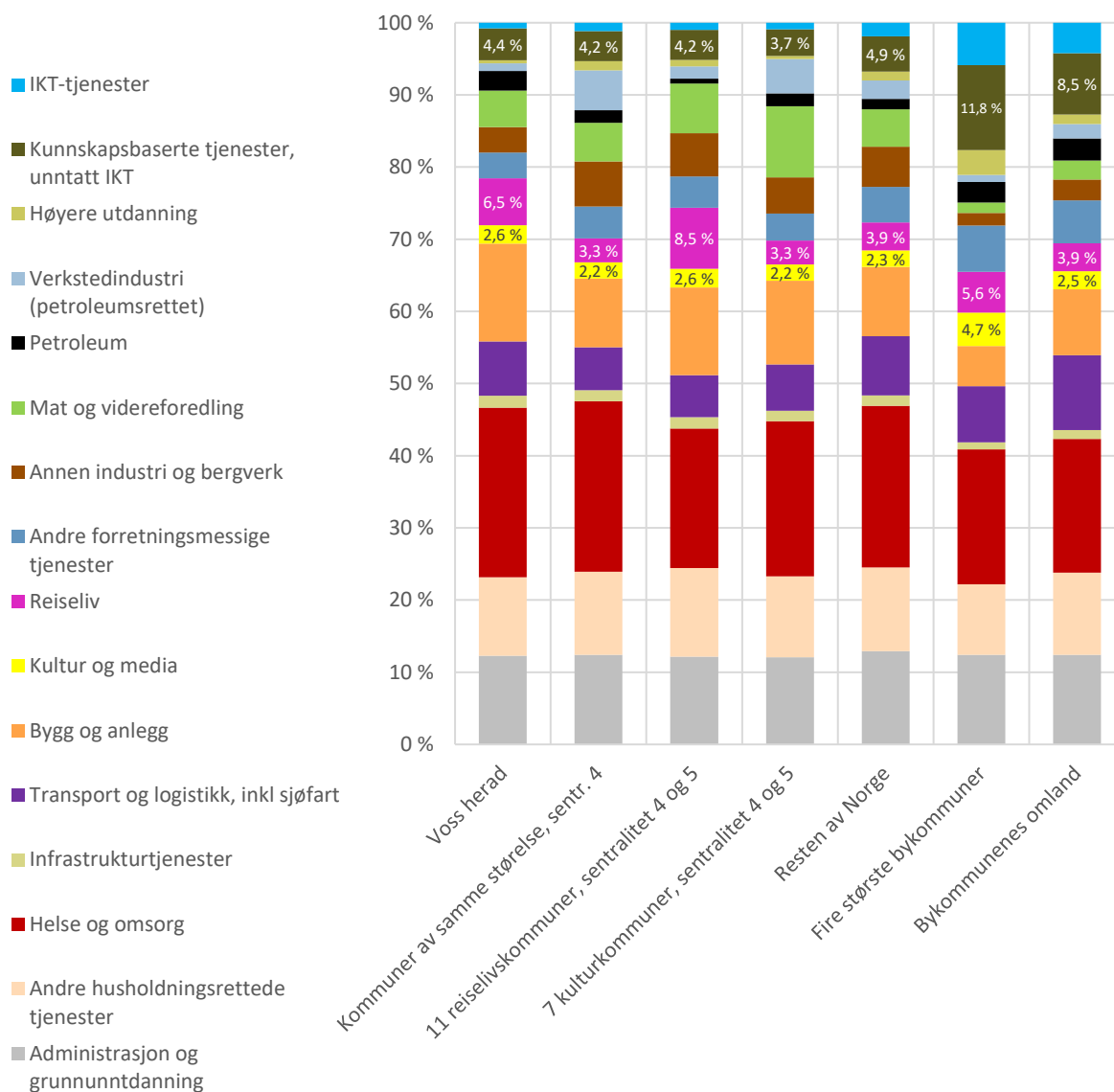
I perioden 2015–2023 vokste sysselsettingen blant bosatte i Voss herad med gjennomsnitt 0,8 prosent per år. Figur 3.11 viser hvor stort bidrag til denne veksten som kom fra ulike næringer. Vi ser at de fleste næringer bidro positivt til veksten.

Sammenlignet med andre kommuner, ser vi at spesielt reiseliv og transport bidro relativt mye. Økningen i transportsysselsettingen er særlig knyttet til økt sysselsetting i jernbanedrift.

Også grunnutdanning og helse- og omsorg bidro til vekst i sysselsatte med bosted i Voss herad. Dette er interessant fordi samlet sysselsetting i *virksomhetene* innenfor disse næringen har økt langt saktere. Det betyr at en del innpendling til disse virksomhetene er blitt erstattet av mennesker som bor på Voss.

Figur 3.10

Sysselsatte bosatt i Voss herad fordelt på 16 ulike næringsaggregater, sammenlignet med tilsvarende tall for andre kommuner. Samtlige sysselsatt i 2023.

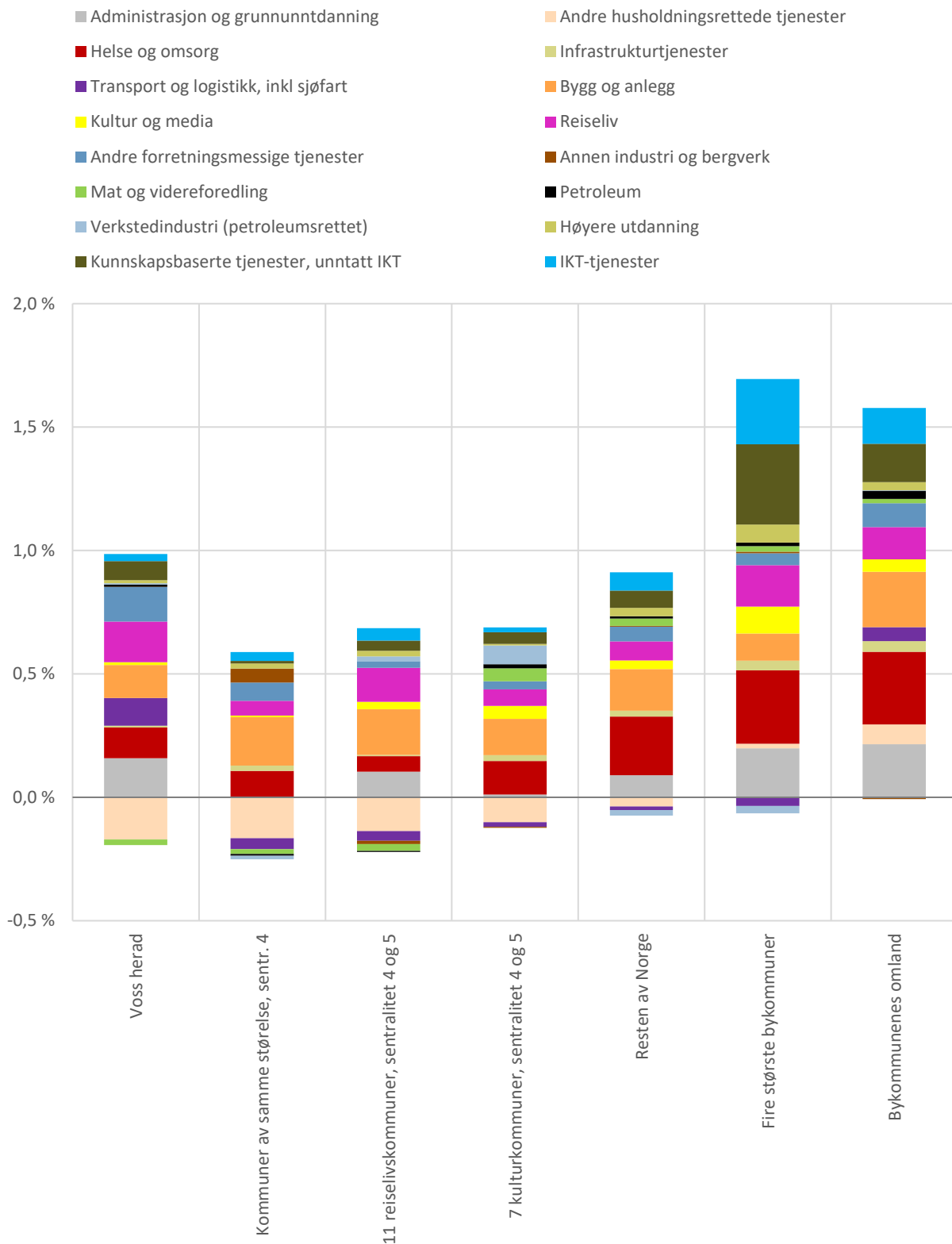

Kilde: SSB, bearbeidet av SØA.

Note: Andre husholdningsrettede tjenester domineres av detaljhandel og personlig tjenesteyting som frisører o.l. Transport og logistikk omfatter også engroshandel. Infrastrukturtjenester omfatter forsyning av vann, strøm og renovasjon.

Figur 3.11

Prosentvise bidrag til årlig sysselsettingsvekst blant bosatte i Voss herad og sammenligningsgrupper av kommuner, 2015-2023. Fordelt på 16 næringsaggregater.

Kilde: SSB, bearbeidet av SØA.

3.4 Betydningen av god plass

En av flere faktorer som spiller inn i husholdningers valg av bosted er tilgjengelige utearealer (hage mv.) og størrelsen på selve boligen.

Boligpriser er et uttrykk for populariteten til et bosted gjennom at kjøpere verdsetter attraktive boligområder ved å by opp prisen på tilgjengelige boliger. Desto mer effektiv tilgangen er til naturskjønne omgivelser, fritidstilbud, kultur, og andre goder desto høyere blir boligprisen.

Voss skiller seg ut sammenlignet med de relevante sammenligningsgruppene i at de har noe høyere boligpriser, jf. figur 3.12. Her bruker vi priser for brukte eneboliger som indikator. Voss hadde i 2023 en gjennomsnittlig kvadratmeterpris for brukte eneboliger på nærmere 27 000 kroner. Dette er mellom 20 og 30 prosent høyere enn sammenlignbare kulturkommuner, reiselivskommuner og kommuner med tilsvarende befolkningsstørrelse.

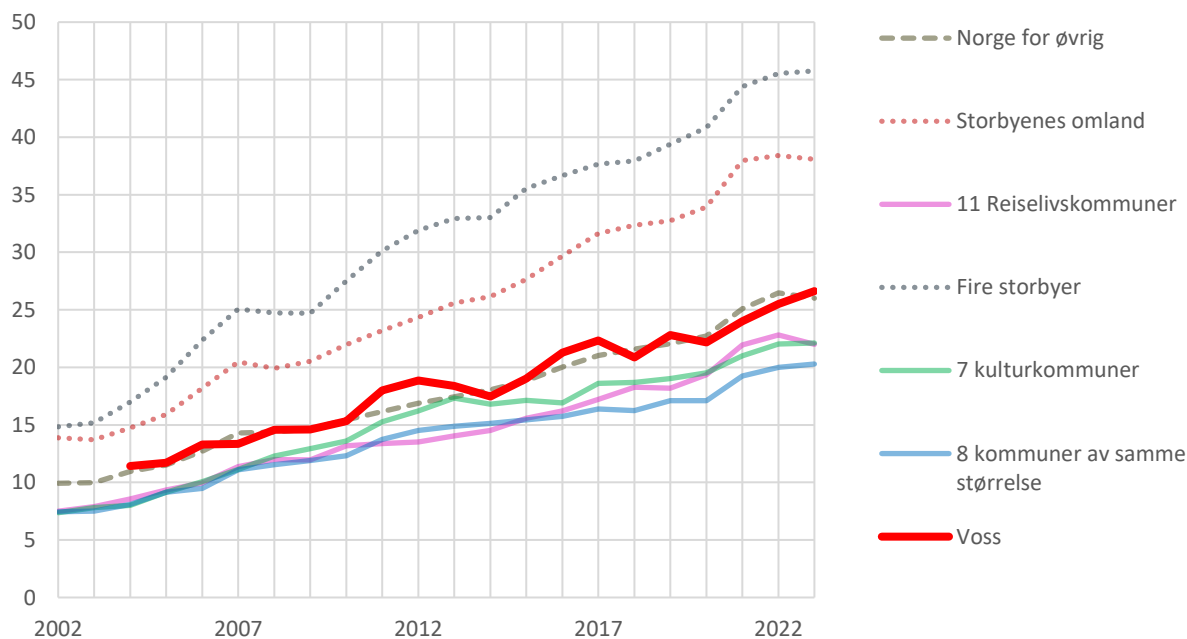
Boligprisene er nødvendigvis en god del lavere i Voss enn i storbyene og deres omlandskommuner, så dette er ikke overraskende.

Den geografiske plasseringen med nærheten til Bergen og fjellandskapet, arbeidsmulighetene og kulturlivet som diskutert over gir seg uttrykk i relativt høye boligpriser. Dette understreker at Voss er et attraktivt sted å bo og leve.

Kommunen ser ut til ha forvaltet sin geografiske plassering godt med et tilpasset og tilstrekkelig tilbud av tjenester og aktiviteter som gjør at folk ønsker å bli boende, flytte til og flytte hjem i større grad enn tilfellet er i de gruppene av kommuner vi sammenligner med her.

Figur 3.12

Boligprisutvikling 2002-2023. Kvadratmeterpris i tusen kroner, brukte eneboliger.

Kilde: SSB, bearbejdet av SØA.

4 Tidligere analyser av verdien av kultur og musikk

At kultur og ulike former for kulturelle uttrykk har betydning for enkeltindivider og samfunnet samlet er selvsagt. Kultur kan for eksempel bidra til

- å forme nasjonalstaten og det nasjonale og språklige fellesskapet og identiteten,
- å forme et moderne og sivilisert samfunn, med ansvarstakende, dannede og demokratisk skolerte statsborgere,
- demokratisk fordyping, likeverd og mangfold.

Disse punktene utgjør som regel grunnen for den til enhver tid gjeldende kulturpolitikken. De senere år har det også blitt mer fokus på hvordan kultur kan bidra til økonomisk vekst og steders attraktivitet som bosted

I et samfunnsøkonomisk perspektiv vil vi si at kultur gir oss ulike former for nytte. Hvor stor denne nytten er, og hvordan vi kan beregne den er imidlertid vanskeligere å svare på. I teorien kan de ulike formene for nytte verdsettes, for eksempel gjennom å avdekke befolkningens betalingsvilje for å nyte kulturelle uttrykk.

I praksis er det imidlertid mange utfordringer knyttet til verdsetting, slik at det alltid vil være deler av nytten som ikke lar seg verdsette i kroner og øre, men hvor det heller må gjøres en kvalitativ vurdering av nytten. Samtidig er det også en del av nytten som mer eller mindre enkelt kan verdsettes, det gjelder for eksempel den delen av nytten som er knyttet til økonomisk verdiskaping.

I dette kapitlet presenterer vi kort noen tidligere analyser av samfunnsnytte som kultur kan gi. Hvilke forhold ulike analyser er opptatt av kan variere, ikke

minst når det gjelder hvilken type nytte som man forsøker å verdsette. Det er derfor ikke mulig å sammenligne disse analysene.

4.1 Ulike former for nytte

Kulturanalyse Norden (2023) deler inn samfunnsnyttene i tre forskjellige kategorier:

- Kulturens rolle for demokrati og bærekraftig utvikling
- Kulturens rolle for økonomisk utvikling
- Kulturens helsebringende betydning

I denne rapporten er vi mest interessert i de første to punktene. Dermed ikke sagt at den helsebringende effekten er liten. Vista Analyse (2021) beregner for eksempel at den helsemessige nytten av det frivillige musikklivet som kan verdsettes i kroner er i størrelsesorden 0,6-1,8 milliarder (2021) kroner pr år.²¹

I SØA og Oxford (2023) brukes en inndeling i syv verdier (eller kapital) for å operasjonalisere de forskjellige nyttekategoriene; økonomiske, sosiale, humane, kulturelle, miljømessige, fysiske og politiske.

De økonomiske verdiene handler stort sett om de regionaløkonomiske effektene (ringvirkningene) som en aktivitet eller virksomhet bidrar med. Dette omfatter virksomhetens egen verdiskaping²², kjøp av varer og tjenester lokalt (som gir verdiskaping i andre virksomheter) og at man tiltrekker seg besøkende utenfra som kjøper overnattings- og serveringstjenester mv. lokalt. Det finnes mange analyser av ringvirkninger av ulike typer av kulturelle arrang-

²¹ Dette er nytte knyttet til økt livskvalitet ved utøvelse av musikk, og økt arbeidsdeltakelse og redusert sykefravær pga. bedre helse. I tillegg kom-

mer bedre livskvalitet hos publikum, som ikke er verdsatt i kroner, men som er vurdert å være av middels betydning.

²² Lønn til ansatte og utbytte til eier.

ementer.²³ I denne analysen har vi imidlertid ikke gjennomført noen ringvirkningsanalyse av Vossa Jazz. Avslutningsvis i denne rapporten benytter vi sammenhenger fra andre ringvirkningsanalyser til å si noe om omfang av slike mulige verdier i Voss herad, men vi har ikke gjennomført en egen ringvirkningsanalyse av Vossa Jazz.

Likeledes går vi ikke mer i detalj på de miljømessige og fysiske verdiene, ikke for at de ikke kan være betydelige og viktige, men fordi de ligger utenfor rammen av denne analysen.

Sosiale, humane og kulturelle verdier

SØA (2023) skiller mellom de sosiale, humane og kulturelle verdiene, men i praksis samvarierer ofte disse verdiene og de kan være vanskelige å skille fra hverandre.

Den sosiale verdien handler om hvordan kultur kan legge til rette for samarbeid og dermed bidra til økt tillit, utvikling av sosiale normer og et økt engasjement for fellesskapet som inngår i sosial kapital.

Humane verdier handler fremst om hvordan kultur kan være med på å bygge kompetanse, kunnskap, erfaring, arbeidsevne og entreprenørskap, men også betydningen for innbyggernes helse, fysiske form, motivasjon, velstand og lykke.

Kulturelle verdier inkluderer materielle og immaterielle kulturminner – både historiske og de vi utvikler i dag. Den kulturelle verdien bidrar til fellesskapsfølelse, gjennom å være en del av samfunnets felles identitet, tradisjoner og forståelse av hverandre.

Felles for mange av disse verdiene er at de er vanskelige å måle i kroner. Noe av verdien vil man finne i lokalbefolkningens kjøp av billetter til det aktuelle arrangementet, men dels fanger dette kun opp verdien av å delta som betalende publikum og ikke verdien av å være frivillig eller på annen måte ha glede av arrangementet, og dels så er denne verdien allerede fanget opp i virksomhetens verdiskaping (dvs. den økonomiske verdien).

Det finnes imidlertid en indikator som fanger opp flere av momentene som utgjør de sosiale, humane og kulturelle verdiene og som det er mulig å verdsette, nemlig frivillighet.

Frivillighet

Mange kulturarrangement er avhengige av å bruke frivillige medarbeidere. Frivillighet gir både organisasjoner og mennesker en mulighet for å tilegne seg kompetanse og læring, og det kan bidra til inkludering. Frivillighet gir den enkelte mulighet for å møte andre, engasjere seg og være en del av et felleskap.

For de kulturelle arrangementene som inngikk i SØA (2023) kartla vi bruken av frivillige, begrunnelsen for å bruke frivillige og betydningen av disse. Syv av de ti arrangementene/virksomhetene benyttes seg av frivillige, og dette omfatter alle musikkfestivalene (Tons of Rock, Palmesus, Stavanger Kammermusikkfestival, Vill vill vest og Trondheim Calling), fotballcupen Sør Cup og folkefesten Fjordsteam. For de fleste av disse er bruken av frivillige nødvendig, men flere bruker det også bevisst av andre grunner.

²³ Se for eksempel (SØA, 2020) for en relativt nylig gjennomgang av utvalgte ringvirkningsanalyser.

Vill vill vest og Trondheim Calling er show case festivaler som samler både regional og nasjonal musikkbransje, hvor nye talenter presenteres. Men de gir også en mulighet for folk som ønsker å jobbe i bransjen, for eksempel som lydteknikere, å bli kjent og skaffe nyttig erfaring. Begge trekker fram eksempler på frivillige som etter hvert har fått seg arbeid i bransjen. Begge mener også at man dermed er med på å bygge kompetanse som kommer hele bransjen til gode.

Et interessant eksempel her er Palmesus, som egentlig har økonomi til å klare seg uten bruk av frivillige, og som også mener at det faktisk er dyrere for dem å bruke frivillige enn profesjonelle bl.a. grunnet høye opplæringskostnader. De bruker imidlertid frivillige for å bidra til bedre inkludering, og da spesielt gjennom at mange av de frivillige er flyktninger eller innvandrere som ikke snakker norsk eller engelsk særlig godt.

Vi kjenner ikke til noen forskning som ser spesifikt på bruken av frivillige innenfor musikk, men flere av de analyser vi har gjennomført selv av ulike former for kulturelle arrangement viser at musikkfestivaler o.a. som regel tiltrekker seg flere frivillige enn andre lignende arrangementer. En ringvirkingsanalyse av syv ulike kulturelle arrangementer i Møre og Romsdal viste at de tre musikkfestivalene (Molde Jazz, RaumaRock og Fjord Cadenza) alle hadde flere frivillige enn de øvrige (Teatret vårt, Bjørnsonfestivalen, Norsk fjellfestival og Høstscena) (SØA, 2020). Dette kan være en følge av at musikk treffer bredere enn de øvrige kulturformene.

Forskning har for lengst gitt støtte til hvorfor folk bør engasjere seg som frivillig. «The World Database of

Happiness»²⁴ har siden tidlig 2000-tallet samlet inn og analysert data om frivillighet, og gir støtte til at frivillighet ikke bare har en positiv effekt på samfunnet – men at mennesker som arbeider frivillig er lykkeligere enn andre. Sosiale relasjoner er viktig for lykke. I samfunn hvor frivillig arbeid er vanlig, er den gjennomsnittlige borger lykkeligere enn i andre samfunn, selv om han eller hun ikke arbeider som frivillig selv.

Frivillighet betyr at mennesker bruker av sin tid, og i et samfunnsøkonomisk perspektiv er tid en ressurs som har en såkalt alternativverdi. Det betyr at den tiden som brukes på frivillighet alternativt hadde kunnet blitt brukt til noe annet, for eksempel inntektsbringende arbeid. Hvis dette er tilfelle bør tiden som frivillig verdsettes med den lønn som man hadde fått.

Man kan selvsagt diskutere om det er lønnet arbeid som er alternativet for alle som er frivillige, og hvilken lønn man bør bruke – gjennomsnittlig timelønn eller den såkalte reservasjonslønnen (som er en form for minstelønn, dvs. den minste lønnen man kan akseptere for å ta et arbeid). Statistisk sentralbyrå har tidligere gjennomført et satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner, og den siste beregningen for 2018 viser at ulønnet arbeid i disse organisasjonene tilsvarer en verdi på 78 milliarder kroner, hvis den frivillige innsatsen har samme verdi som lønnet arbeid (Statistisk sentralbyrå, 2020).

4.2 Betydningen for utvikling av samfunn

En lang rekke preferanser og forhold spiller inn i menneskers valg av bosted og arbeidssted i løpet av et langt liv. Bosettingspreferanser formes med

²⁴ <https://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/about-us-2/organizational-basis/>

utgangspunkt i sosial bakgrunn, oppvekststed, evner og interesser, men endres over tid. Næringer etablerer seg der hvor nødvendige ressurser, inkludert arbeidskraft, finnes. Det betyr at beliggenhet, politiske, økonomiske- og sosiale komponenter har betydning både for hvor mennesker bosetter seg og hvor næringsvirksomhet etableres.

Bokostnader og tilgang til interessant og inntektsgivende arbeid er en grunnleggende forutsetning for valg av bosted. Men dette er ikke nødvendigvis de viktigste, eller de eneste, faktorene for bostedsbeslutningen. Ved valg mellom flere likeverdige boliger vil andre faktorer som nærmiljø, tilgjengelighet, tilgang og kvalitet på offentlige tjenester, nærhet til kulturtilbud og rekreasjon, samt tilgang til natur-skjønne områder være mulige utløsende faktorer for valg av bosted.

Ettersom kultur betyr mye både for den enkelte og samfunnet, er det naturlig å tenke at kultur kan påvirke utviklingen av lokalsamfunn, bla. Ved at flere flytter til eller blir boende i lokalsamfunnet med mange kulturaktiviteter enn i lokalsamfunn uten slike. Dette er både knyttet til kulturens «egenverdi», dvs. at vi har godt av både å delta i og oppleve kulturelle uttrykk, og til en mer instrumentell tolkning hvor kultur kan gi grunnlag for næringsutvikling og økonomisk vekst.

Satsing på kultur og et godt kulturtilbud kan bidra til å gjøre steder attraktive både for kunstnere, kulturarbeidere som skaper eller tilrettelegger for kulturtilbud og for bosetting og tilflyt av nye innbyggere. Det kan imidlertid være vanskelig å belegge disse effektene empirisk, hvilket bl.a. kan henge sammen med måleproblemer, men også at effektene i noen tilfeller ikke er så store. Man kan selvsagt også stille spørsmål ved om det er de kulturelle og kreative aktivitetene som trekker til seg næringer og mennesker som generer vekst, eller om økt inntekt gir høyere etterspørsel etter kulturelle aktiviteter.

Kulturanalys (2023) gjennomgår flere analyser av kulturens økonomiske betydning og om kultur påvirker innflytting til et område. Sistnevnte handler spesielt om hvorvidt byggingen av kulturhus påvirker innflyttingen. Dette er inspirert av betydningen som Guggenheim-museet har hatt for Bilbao (se for eksempel (Holm, 2015)). En analyse fra 2021 av 60 nye kulturhus i Norge viser imidlertid ikke noen signifikante effekter på innflyttingen (Bille & Storm referert i Kulturanalys Norden, 2023).

Større arrangementer kan også ha en effekt. For eksempel bidrar Moldejazz til å sette Molde «på kartet», og festivalen har opparbeidet status som et av årets viktigste sosialt samlingspunkt og møterom for de fastboende i Molde – uansett om man er interessert i jazz eller ikke (SØA, 2020).

En studie fra Telemarksforskning i 2012 klarte imidlertid ikke å finne noen statistisk sammenheng mellom hvor mye en kommune brukte på kultur og befolkningsvekst (Vareide & Kobro, 2012). Men en senere analyse fra Telemarksforskning viser at kommuner som satser på kultur kan påvirke tilflyttingen. Disse kommunene får ikke flere innbyggere, men de kan få flere innbyggere med høyere utdanning, dvs. at kultur kan påvirke *hvem* som flytter til et sted (Vareide, 2018).

Ovenstående gjennomgang av forskningslitteratur underbygger at kulturuttrykk som Vossa Jazz påvirker lokalsamfunnene i Voss herad positivt. Litteraturen underbygger også at effektene omfatter langt mer enn den økonomiske verdiskapingen knyttet til arrangementet alene. Men viser samtidig at det er vanskelig å verdsette disse effektene. I neste kapittel ser vi på hva intervjuobjekter fra Voss herad selv mener er betydningen av Vossa Jazz.

5 Hva aktører sier om kulturlivets betydning for Voss

Kapittel 3 underbygger klart at Voss er en attraktiv kommune å bo og flytte til. Det er spesielt de siste årene at befolkningsutviklingen i Voss herad skiller seg ut fra andre sammenlignbare kommuner.

Det er lite ved Voss sin geografiske plassering eller næringsstruktur som alene forklarer den relativt positive befolkningsutviklingen eller den relative høye sysselsettingsutviklingen.

Voss mangler tilstedeværelse av større vekstbedrifter som trenger å rekruttere folk. I stedet er det en gradvis positiv utvikling i en rekke virksomheter fordelt over flere næringer.

Reiseliv er et område hvor Voss åpenbart har komparative fortrinn bygd opp over lang tid. Reiselivsvirksomhetene i Voss herad har også en positiv utvikling. Likevel er ikke *veksten* i reiselivet høyere enn hva vi finner i resten av landet.

Voss har også vakker natur som ligger godt til rette for friluftsliv. Men heller ikke dette er et område som er særegent for Voss. Norge har en mengde kommuner med både vakker, spektakulær og tilgjengelig natur, uten at kommunene opplever samme befolkningsvekst som Voss herad.

Det som skiller Voss fra sammenlignbare kommuner synes heller å være alle tilbudene av aktiviteter utenom arbeidstiden – innen både kultur, sport og friluftsliv, jf. kapittel 2. For å forstå mer av hvordan dette påvirker bostedsattraktiviteten til Voss herad, har vi intervjuet 16 aktører fra Voss. Intervjuobjektene har ulikt ståsted og ulike erfaringer med hva som skjer i Voss. Svarene er likevel ganske entydige. Alt som skjer i Voss gjør Voss til en kommune

mange trives i. Mangfoldet i tilbudet gjør at Voss tiltrekker ulike typer innbyggere, samtidig som stedet har en gode oppvekstvilkår og god plass, som er viktig for spesielt unge barnefamilier.

Vår vurdering er at Voss herad kan sammenlignes med mellomstore bykommuner med betydelig høyere innbyggertall når det kommer til kultur- og fritidstilbud. Nedenfor gir vi vår oppsummering av hva våre intervjuobjekter har løftet fram av hva aktivitets- og fritidstilbudet betyr for bostedsattraktiviteten til Voss herad. Vi understreker at det er vår oppsummering av intervjuene vi presenterer og at vektlegging av ulike forhold varierer blant intervjuobjektene.

5.1 Det er totalen som er viktigst

Voss har en lang stolt tradisjon innen både idrett, politikk og kulturelle uttrykk, ikke minst innenfor folkemusikk. Folkemusikeren Sigbjørn Bernhoft Osa kan symbolisere rekken av kulturpersonligheter som kommer fra Voss.²⁵ Intervjuobjektene har understreket på ulike måter at framveksten av Vossa Jazz og Ekstremспортveko helt klart har *forsterket* denne tradisjonen.

Samtidig vektlegger alle hvor viktig det *samlede tilbudet* av aktiviteter og arrangementer er. Det at arrangementene skjer på ulike tider av året gjør at alle får en opplevelse av at det alltid skjer noe på Voss. Selv om ikke alle nødvendigvis liker alt eller kan delta på alt, er vissheten om at det skjer noe viktig.

Når innbyggerne opplever at de bor på et sted hvor mange andre også ser ut til å trives, oppstår en selvforsterkende effekt. Det er trygt å flytte til et slikt sted

²⁵ Rekken av kjente personligheter fra Voss innen idrett, politikk og kultur er for lang til å ramse opp, men se gjerne Wikipedia [her](#) for en oppstilling.

og det gjør rekruttering av nye innbyggere lettere enn ellers.

Viktigheten av mangfoldet av aktiviteter underbygges også av at befolkningen i Voss herad i dag (som andre steder) er langt mer mangfoldig enn for en generasjon siden. En mangfoldig befolkning vil nødvendigvis ha ulike preferanser for hva som er spennende fritidstilbud.

Flere intervjuobjekter peker på at selv om hver enkelt kun deltar på enkelte arrangementer gjennom året, er det av stor verdi å vite at det også finnes andre attraktive tilbud. Tilsvarende er det viktig for attraktiviteten å vite at dette ikke er noe som skjer en gang, men hvert år. Kontinuiteten i aktivitetene blir dermed et attraktivitetsargument i seg selv.

For tilflyttere vil vissheten om at Voss er en kommune og en bygd hvor det skjer mye være særlig viktig. Som alle mindre steder vil det ta tid å bli kjent med nye mennesker og komme inn i, eller bli integrert i, lokalsamfunnet. Omfang av møteplasser hvor det er mulig for tilflyttere å komme uten å kjenne noen, er ofte en viktig forskjell på større byer og mindre steder. For tilflyttere vil det normalt være krevende å etablere kontaktnett utenfor jobb. Dette kan være tilfelle også i Voss herad. Mangfoldet i tilbud av både fritidsaktiviteter og arrangementer motvirker dette. Slik sett er det rimelig å anta at det er lettere å finne inkluderende aktiviteter i Voss herad, sammenlignet med en lignende kommune med færre fritidstilbud.

5.1.1 Stor vilje til å bidra som frivillig

For små steder kan det være et problem at det ikke er mange nok mennesker til å gi grunnlag for ulike typer aktiviteter. Voss har likevel klart dette, dels ved å plassere ulike arrangementer på ulike tidspunkt gjennom året OG ved at store deler av befolkningen stiller opp som frivillige til å hjelpe til med å arrangere alt som skal gjøres.

Villigheten til å stille opp som frivillige ble i stor grad løftet fram av intervjuobjektene som noe som preger Voss herad på en positiv måte. Det er rett og slett ikke mulig å arrangere så mange begivenheter hvert år i en kommune på Voss sin størrelse uten betydelig frivillig innsats.

En meget stor andel av befolkningen forstår dette og følger opp. De frivillige stiller gjerne opp på flere typer arrangementer, uten at det nødvendigvis er fordi den enkelte er «blodfan» av den enkelte begivenheten. Det er heller slik at frivillig innsats blir sett på som en verdi i seg selv. Mange opplever også at det frivillige arbeidet er sosialt og nettverksbyggende, noe som gjør at innsatsen lar seg opprettholde.

Samtidig peker flere på at arrangementene etter hvert har blitt meget profesjonaliserte, med store krav til innsats også fra profesjonelle aktører. Flere av disse finnes i Voss herad, men det er nødvendigvis også behov for å leie inn hjelp. Men så langt har organiseringen av den frivillige innsatsen tilpasset seg dette ved at den er godt organisert og omfatter mange nok til at den sosiale dimensjonen ivaretas.

Ledelsene for de ulike arrangementene samarbeider også ved å låne hverandre utstyr og hjelper hverandre i planlegging, noe som reduserer kostnadene ved hvert arrangement, både menneskelig og økonomisk.

5.1.2 Vossa Jazz er en kulturell bærebjelke og inspirasjonskilde

Vossa Jazz har vokst fram som følge av enkeltpersoners entusiasme og evne til å takle alle mulige utfordringer som møter de som organiserer store publikumsrettede arrangementer, jf. kapittel 2. Det er mange eksempler på både konserter, festivaler som idrettsarrangementer som blomstrer en periode, men som dør når enten entusiastene gir seg eller økonomien får en knekk.

Utfordringene har vært flere også for Vossa Jazz, men enkelte nøkkelfaktorer har blitt løftet fram som avgjørende for at Vossa Jazz i dag er en suksess.

- Pionerne gikk inn i organiseringen med et (etter hvert) langsiktig mål for øye. De ville at Vossa Jazz skulle utvikle seg til noe varig.
- Lokalsamfunnet oppdaget gradvis, men også relativt raskt, berikelsen som tilfanget av tilreisende jazzentusiaster hadde for bygda. Festivalen skapte liv og forsterket stoltheten til stedet. Det var rett og slett kult å oppleve at mange fra fjern og nær ville komme til bygda.
- Organiseringen av festivalen ble etter hvert profesjonell, og man klarte å rekruttere både entusiastiske og dyktige organisatorer tidlig i festivalens liv
- Næringslivet så tidlig at festivalen var viktig for nettopp stolthet og bolyst i bygda. Lokalt næringsliv stilte derfor bredt opp når festivalen i 2006 fikk store økonomiske problemer. Oppslutningen fra lokalt næringsliv har vært av stor betydning for å sikre festivalen grunnleggende økonomisk trygghet, sammen med den store frivillige innsatsen fra lokalbefolkningen.

Vossa Jazz har også virket inspirerende for andre kreative og dristige arrangementer som Ekstremsportveko. Selv om dette arrangementet har sin egen historie og står på egne bein, mente flere intervjuobjekter at når Vossa Jazz viste at det går an å etablere nye og varige store arrangementer på Voss, så er det mulig også for andre.

Vi tolker ikke dette som at det er en direkte sammenheng mellom etableringen av Vossa Jazz og arrangementer som Ekstremsportveko, ei heller til det store mangfoldet av kulturarrangementer. Like fullt er den gradvise utviklingen av det store mangfoldet av begivenheter nært knyttet til at arrangørene lærer av hverandre, blir inspirert av hverandre og samarbeider. Også den gradvise utviklingen av Vossa

Jazz med Jolajazz og andre sideaktiviteter underbygger dette. Vi tolker intervjuobjektene slik at Vossa Jazz i dag både er og oppfattes som en kulturell bærebjelke i Voss herad.

5.1.3 Vossa Jazz som viktig møteplass

Den kjente danske arkitekten Jan Gehl har i ulike sammenhenger uttalt at det viktigste for enkeltmennesker er andre mennesker. Steder for menneskelige møter blir i det perspektivet av stor betydning for trivsel. Jan Gehl uttalte seg som arkitekt og samsfunnsplanlegger. Men resonnementet er relevant også for kulturelle møteplasser, kanskje i enda større grad.

På mindre steder vil det av naturlig grunner være færre møteplasser enn på steder med mange innbyggere. Samtidig kan viktigheten av møteplassene være større. Våre intervjuobjekter var entydige i å løfte fram Vossa Jazz som en meget viktig møteplass – og derigjennom av stor betydning for lokal trivsel.

Plasseringen av festivalen første helgen i påsken, ble understreket som meget velegnet. Mange med tilknytning til Voss som midlertidig eller mer varig bor andre steder, kommer «hjem» til påske. Da er Vossa Jazz stedet å møte venner og jevnaldrende fra fjerne og nær. Slik vedlikeholdes menneskelige bånd og tilknytningen til Voss. Vossa Jazz oppleves dermed som viktig kilde til trivsel i seg selv og som en indirekte kilde til tilbakeflytting ved at lokal tilhørighet vedlikeholdes.

Vossa Jazz sin avlegger Jolajazz har samme funksjon ved at mange kommer «hjem til jul» og går ut på Jolajazz femte juledag. Til sammen er disse to begivenhetene av særlig stor betydning for å vedlikeholde samhold og tilhørighet mellom mennesker i Voss herad.

5.1.4 Vossa Jazz styrker merkevaren Voss

For mange virksomheter er Voss eller noe som er fra Voss blitt en merkevare i seg selv, med høy gjenkjennelsesverdi.²⁶ For både produsenter av varer, tjenester og opplevelser vil tilgang til merker som gir positive assosiasjoner bidra positivt til salg og lønnsomhet. Flere intervjuobjekter påpekte at Voss i dag både er kjent og forbindes med noe positivt langt utenfor Voss. Vossa Jazz ble samtidig framhevet som et arrangement som underbygde denne merkevareeffekten.

5.1.5 Kulturell kapital må vedlikeholdes

Den kulturelle aktiviteten i bred forstand kan beskrives som en form for kulturell kapital. Kapitalen er bygd opp over lang tid og gir løpende avkastning for lokalsamfunnene i Voss herad. Avkastningen kommer i form av høyere attraksjon, trivsel og bolyst hos innbyggerne enn ellers.

Det er imidlertid ikke opplagt at den kulturelle kapitalen kan tas for gitt i all framtid. Som all kapital vil den slites uten vedlikehold. For kulturell kapital betyr det at arrangementer, aktiviteter og organisasjoner må fornyes og videreutvikles. Enkelte intervjuobjekter uttrykte en form for bekymring for dette. Det går bra nå, men klarer Vossa samfunnet å ta vare på entusiasmen, frivilligheten og samarbeidet i årene framover? Bekymringen artet seg både som at økt profesjonalisering kan gå på bekostning av det frivillige og om det offentlige i tilstrekkelig lag spille på lag.

Andre mente at verdien av de mange aktivitetene i Voss herad og Vossa Jazz spesielt nå var så solid forankret at de mente ny rekruttering til aktuelle or-

ganisasjoner og oppslutningen om det frivillige ser ut til å fungere meget bra, selv om det var viktig å være oppmerksom på problemstillingen.

Forholdet til kommunen ble løftet fram av flere. De aller fleste av de mange aktivitetene i Voss er drevet fram av befolkningen selv, også Voss Jazz. Selv om kommunen som organisasjon nok har satt pris på dette, ble kommunen i lange perioder opplevd som en nøytral aktør, som ikke i seg selv påskyndet utviklingen.

Enkelte intervjuobjekter påpekte at det ser ut til å endre seg den siste tiden. Kommunen framstår nå som mer proaktiv og aktivt tilretteleggende for at ulike begivenheter kan støtte opp under hverandre og at kommunen har en rolle å spille for å få dette til. Flere så dette som viktig.

²⁶ Voss som begrep har også blitt benyttet av andre. Voss er også et varemærke for kildevann tappet på flaske av Voss Production som er hoved-

virksomheten i konsernet Voss of Norway ASA. [Vannet tappes i Iveland i Agder. Det har altså ikke noe å gjøre med Voss kommune.]

6 Den økonomiske verdien av kulturaktiviteter

Et sentralt spørsmål i dette prosjektet har vært å undersøke den samfunnsmessige verdien av kulturaktiviteter. Spørsmålet er stort og komplekst. Derfor har vi forsøkt å illustrere verdien gjennom å se på en rekke indikatorer for samfunnsutviklingen i Voss herad. Resultatene indikerer at kulturaktivitetene er og har vært viktig – men kan vi si noe mer om den økonomiske verdien av kulturaktivitetene, hvor Vossa Jazz utgjør en bærebjelke?

For å besvare spørsmålet har vi to innganger. Først anskueliggjør vi den økonomiske verdien direkte og indirekte knyttet til kulturaktivitetene. Deretter tilnærmer vi oss den samfunnsmessige verdien ut over det økonomiske – verdien av den attraktiviteten kulturaktivitetene skaper og dermed hvordan kulturaktivitetene påvirker bosettingen i Voss herad.

6.1 Den økonomiske verdien av kulturaktiviteter

6.1.1 Kunst- og kulturnæringen sysselsetter 252 årsverk og har en verdiskaping på 160 mill. kroner

Kunst og kultur sysselsetter 310 personer i Voss herad per 2023.²⁷ I overkant av fire prosent av de sysselsatte med arbeidssted i Voss herad har dermed sin arbeidsplass innenfor kunst- og kulturnæringen.

De 310 arbeidsplassene er det vi kan kalle direkte definert inn i kunst- og kulturnæringen. Gjennom å bruke sammenhenger fra nasjonalregnskapet anslår vi at de sysselsatte representerer 252 årsverk. Verdiskapingen knytte til disse årsverkene var 160 millioner kroner i 2023. Verdiskaping skal her forstås som lønn til ansatte og driftsresultat til selvsten-

dige og investorer. Verdiskapingen er slik inntektene årsverkene skaper.

6.1.2 Indirekte virkninger inkluderes, overrislinger og konsumvirkninger hensyntas ikke

Når vi skal synliggjøre de økonomiske verdiene av kulturaktivitetene i Voss herad er det relevant å se på hvilke *indirekte virkninger* næringen og aktivitetene skaper. Når vi snakker om indirekte virkninger av kunst- og kulturnæringen menes leveranser av varer og tjenester til kunst- og kulturvirksomhetene, herunder Vossa jazz, Veko mv. og deres underleverandører i fem runder.²⁸

Leveransene til kunst- og kulturnæringen kommer primært fra næringen selv, herunder skuespillere, teknikere og musikere osv. men også tjenesteyting i form av kantiner, regnskap mv. og eiendom (drift og utleie av bygg og scener for eksempel).

Som vi kommer tilbake til bygger vi beregningene på tidligere ringvirkningsstudier av kunst- og kulturnæringen samt av konkrete kulturelle arrangementer (se for eksempel SØA og Oxford (2023)). Det er imidlertid to virkninger vi i denne rapporten om Voss ikke inkluderer: overrislinger og konsumeffekter.

I analyser av kulturelle arrangementer er det vanlig å beregne ringvirkninger fra tilreisende publikums eller besøkendes konsum. Dette kalles *overrislinger*, og består av konsum av 'kost og losji'. I beregning av overrislinger spiller det en rolle hvor mange tilreisende det er snakk om, hvor de kommer fra, hvor lenge de blir i Voss og hvordan de bor. Arrangementer som først og fremst retter seg mot lokalbefolkningen vil ha små overrislingseffekter, men

²⁷ Vi benytter her en definisjon av kunst- og kultursektoren SØA har benyttet i andre prosjekter og som inneholder både kunsthåndverk, arkitektur og design, forlag og aviser, media (radio, fjernsyn mv.), reklame, scenekunst, visuell kunst, musikere og kulturutdanning.

²⁸ Dette er beregninger som gjøres i SØAs ringvirkningsmodell SARMOD og som er benyttet i en lang rekke tidligere ringvirkningsanalyser.

kan ha andre store verdier for lokalsamfunnet. Et arrangement med stor andel tilreisende vil ha relativt større overrullingseffekter, noe arrangementene i Voss har. Vi har imidlertid ikke beregnet denne typen virkninger her, da metoden er svært omfattende og ressurskrevende.

En annen type ringvirkning som ikke er hensyntatt i beregningene for Voss er såkalte *konsumvirkninger*. Denne typen ringvirkning stammer fra konsum fra den direkte og indirekte sysselsettingen typisk i lokal varehandel og serveringsnæring.

6.1.3 Indirekte virkninger fra kunst- og kulturnæringen anslås til 112 millioner kroner og 101 årsverk

Gjennom å bruke erfaringer fra ringvirkningsanalyser av kulturfeltet fra andre regioner i Norge, kan vi tilnærme oss de indirekte økonomiske effektene som utløses av kulturaktivitetene gjennom leveranser av varer og tjenester. Vi benytter her beregninger fra et pågående prosjekt for Agder fylkeskommune. De indirekte effektene oppsummerer de årsverkene og tilhørende inntekter som medgår hos leverandører til kulturnæringen, leverandører til leverandør og så videre i fem runder.

Fra nevnte pågående prosjekt identifiserer vi en sammenheng mellom den direkte og indirekte virkningen av kunst- og kulturnæringen på 0,7 for verdiskaping og 0,4 for årsverk. Altså, en million kroner i verdiskaping direkte skaper ytterligere 0,7 millioner kroner i verdiskaping hos underleverandører til næringen.

Ved å anta det samme forholdstallet for Voss herad kan vi dermed si at kulturaktivitetene i kommunen skaper ytterligere 112 millioner kroner og 101 årsverk i aktivitet hos sine underleverandører. Dette er leverandører som befinner seg i og utenfor Voss herad. For studien i Agder fant vi at om lag tre firedeler av de indirekte virkningene tilfaller egen kommune.

Når vi legger sammen direkte og indirekte årsverk i kulturnæringene, kan vi anslå at kulturnæringene sysselsetter om lag 350 årsverk i Voss herad. Verdiskapingen knyttet til disse årsverkene kan anslås til 272 millioner kroner i 2023.

De direkte og indirekte økonomiske virkningene av kulturaktivitetene i Voss herad kan defineres som en minimumsverdi av kultur for Voss målt i verdiskaping og sysselsatte årsverk. Vossa Jazz utgjør trolig en stor del av dette, hvor bidraget til de indirekte virkningene vil være spesielt viktig.

6.2 Trivselsfaktoren bidrar til ytterligere økonomiske verdier

---

De rene økonomiske inntektene av kulturaktivitetene er imidlertid ikke den viktigste betydningen kulturelle aktiviteter har. Som understreket flere steder i kapitlene foran er den viktigste effekten av kulturelle aktiviteter for et lokalsamfunn, trivsel og bolyst.

Men kan vi sette en verdi på den ekstra bolysten de mange aktivitetene som skjer i Voss herad?

En måte å visualisere den økonomiske effekten på, er å vurdere hvor mye større verdiskaping som skjer i Voss i dag enn i sammenlignbare kommuner, utenom det som skjer innenfor kulturnæringene. Dette er naturligvis ikke trivielt og heller ikke mulig å beregne eksakt. En kompliserende faktor er for eksempel at det tar lang tid før en sum av aktiviteter materialiserer seg i målbar endring i bosetting og innbyggertall.

En annen og vel så viktig faktor er at det er summen av alle trivselsfremmende faktorer som gir økt bolyst. Det er ikke begrenset til kulturaktiviteter alene, men til alle fritidsaktiviteter, samt gleden ved å ha arbeid og bo i nærheten av mennesker en setter pris på.

Det er heller ikke sikkert at innbyggertall er den eneste indikatoren som påvirkes av økt bostedsattraktivitet. Også priser på boliger er et eksempel på verdøkninger som skjer når bostedsattraktiviteten til et sted øker mer enn sammenlignbare steder.

Nedenfor viser vi likevel hvor stor verdiskaping som kan tilordnes den økte bosettingen i Voss sammenlignet med sammenlignbare kommuner. Vi kan da se bort fra bolyst som følger av inntektsmuligheter, familietilknytning og naturkvaliteter. Dette er som nevnt ikke så forskjellig mellom de ulike kommunene.

Dersom vi legger til grunn at forskjellen mellom befolkningsutviklingen i Voss herad og kommuner av samme størrelse og sentralitet siden 2015, kan kobles til økt bostedsattraktivitet, har antall innbyggere i arbeidsaktuell alder i Voss herad økt vesentlig. Antall innbyggere i arbeidsaktuell alder (20–64 år) har økt med 444 personer, sammenlignet med en situasjon hvor Voss herad hadde hatt samme vekst i innbyggertall som sammenlignbare kommuner.²⁹ I 2023 bor det i så fall 444 personer i arbeidsaktuell alder i Voss herad, som vanskelig kan forklares på noen annen måte enn at Voss har hatt en bostedsattraktivitet disse årene som overstiger hva som er tilfelle for sammenlignbare kommuner.

Det kan være interessant å beregne hvor mye verdiskaping 444 ekstra innbyggere beløper seg til.

På nasjonalt nivå er om lag 87 prosent av aldersgruppen 20-64 år i arbeid. I Voss herad er tallet 94 prosent, mens den er 88 prosent i sammenligningskommunene. Det virker derfor rimelig å anta at 90

prosent av de ekstra innbyggerne i arbeidsaktuell alder arbeider. I så fall er tallet 400 personer.

Ikke alle arbeider heltid. Gjennomsnittlig arbeidstid per person var 87 prosent i 2023.³⁰ Benytter vi den samme arbeidstiden for Voss herad, representerer de ekstra innbyggerne 348 årsverk.

Gjennomsnittlig årslønn var i 2023 kroner 668 400. Legger vi til sosiale utgifter, representerer et gjennomsnittlig lønnsårsverk 928 000 kroner.³¹

Når vi ser bort fra petroleumssektoren tilsier nasjonalregnskapet for Norge at lønnskostnadene utgjorde 60,2 prosent av samlet verdiskaping i landet i 2023. Slik sett vil hvert årsverk utenom petroleumssektoren gi en verdiskaping på 1,54 millioner kroner i 2023.

Basert på ovenstående er det rimelig å legge til grunn at 348 ekstra sysselsatte i Voss herad bidrar til 535 millioner kroner i verdiskaping. En del av disse inntektene vil tilfalle kommunen i form av skatteinntekter.

Etter vår vurdering må en betydelig del av den høyere befolkningsveksten i Voss herad enn i sammenligningskommunene kobles til at Voss har en høyere bostedsattraktivitet. Hvor mye Vossa Jazz og andre kulturaktiviteter betyr for denne attraktivitetsfaktoren, er umulig å svare på. Men vår vurdering er at den er betydelig. Det viktigste er dog den samlede effekten av alt som skjer av aktiviteter på Voss.

Vi understreker at beregningen over ikke skal sammenlignes med anslaget for kultursektorens økono-

²⁹ Forskjellen kan som nevnt i kapittel 3 ikke forklares som følge av økt innvandring fra utlandet. I Voss herad har det vært vekst i både innvandrerbefolkningen og innbyggere uten innvandrerbakgrunn. I sammenlign-

bare kommuner vill befolkningsutviklingen vært negativ uten vekst i innvandrerbefolkningen.

³⁰ SSB tabell 12543

³¹ SSB tabell 11417 og 07685

miske verdi, beregnet direkte og indirekte i kapittel 6.1. Når vi legger sammen både direkte og indirekte sysselsatte, har om lag 5 prosent av de sysselsatte i Voss herad tilknytning til kultursektoren. Regnet på den måten vil 95 prosent av verdiskapingen knyttet til de ekstra innbyggere som kommer som følge av Voss herad sin bostedsattraktivitet, komme i virksomheter utenfor kultursektoren.

7 Referanser

- Glaeser, E. (2012). *Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*. Penguin Books.
- Holm, E. D. (2015). Arkitekturesn makt, reiseliv - destinasjoner og opplevelsesøkonomien i det 21. århundre. I K. A. Ellingsen, & T. Blindheim, *Regional merkevarebygging*. Fagbokforlaget.
- Kulturanalys Norden. (2023). *Kulturens roll och nytta i samhällsutvecklingen*. Nord 2023:048, Nordisk ministerråd.
- Kulturdepartementet. (2013). *NOU 2013:4 - Kulturutredningen*. Oslo.
- Kvamsdal, N., Eide, L., Aksnes, B., & Finborud, L. (2023). *Voss i femti*. Vossa Jazz.
- Lie, I., & Aure, M. (2014). *Regionale sentras rolle - bo- og flyttemønster og bo- og flyttemotiv - En analyse av bofasthet og flytting og bo- og flyttemotiver*. Norut.
- Statistisk sentralbyrå. (2020, 12 3). *Nordmenn legger ned frivillig innsats verdt 78 milliarder*. Hentet fra <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/nordmenn-legger-ned-frivillig-innsats-verdt-78-milliarder>
- SØA & Oxford Research. (2023). *Ringvirkninger av kulturelle arrangementer*. Rapport 05-2023, Samfunnsøkonomisk analyse AS.
- SØA. (2020). *Kulturelle aktivitetens ringvirkninger i Møre og Romsdal*. Rapport 09-2020, Samfunnsøkonomisk analyse AS.
- SØA. (2020). *Verdikjeder i Norge*. Samfunnsøkonomisk analyse AS, SØA-rapport 16-2020.
- SØA og Oxford. (2023). *Ringvirkninger av kulturelle arrangementer*. SØA.
- Sørli, K., Aure, M., & Langset, B. (2012). *Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet*. Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Vareide, K. (2018). *Kultur og attraktivitet. Sammenhengen mellom kulturtilbud, bostedsattraktivitet, utdanningsnivå og boligpriser i norske kommuner*. Telemarksforskning Rapport 430.
- Vareide, K., & Kobro, L. (2012). *Skaper kultur attraktive steder?* TF-notat 1/2012, Telemarksforskning.
- Vista Analyse. (2021). *Musikk i kroner og øren*. va-rapport 2021-21, Vista Analyse.

Vedlegg A Intervjuobjekter

Vi har gjennomført 16 intervjuer i perioden 19. februar til 1. mars. Intervjuobjektene representerer kommuner, næringsliv og organisasjoner i Voss herad som har en tilknytning til kulturlivet på Voss og Vossa Jazz. I tabell 6.1 framkommer en liste over hvem vi har intervjuet, hvem de representerer, samt når intervjuene er gjennomført.

Tabell 7.1 Liste over intervjuobjekter

Kommune/organisasjon/virksomhet	Navn	Dato
Voss Herad og Vossa Jazz	Vikarierende kommunalsjef kultur og fritid og mangeårig daglig leder for Vossa Jazz	19.2.2024
Vossa Jazz	Styreleder Vossa Jazz Hilde Magnusson	26.2.2024
Flor gardskle og mangeårig frivillig	Daglig leder Kristin Lemme	28.2.2024
Voss Sparebank	Administrerende banksjef Jørund Rong	28.2.2024
Voss Kommunikasjon	Daglig leder Roger Hovland	28.2.2024
Tilbakeflytter og leier kontorplass ved Hardanger og Voss næringshage	Kjartan Steen-Olsen	28.2.2024
Ekstremспортveko	Festival Coordinator Gjert Lillejord	28.2.2024
Voss herad Voss Resort	Næringssjef i heradet Kaia Finne. Leder Arrangement og Samarbeid Hege Magnusson	29.2.2024
Vossa Jazz-lauget	Leder for lauget og handelsmann Egil Mørkve	29.2.2024
Vossa Jazz	Vikarierende daglig leder Laila Melkevoll	29.2.2024
Visit Voss	Leder Gry Bystøl	29.2.2024
Voss kommune	Leder for ungdomsavdelingen Kultur og fritid Kristine Akselberg	29.2.2024
Vekselbanken	Administrerende banksjef Stig Gunnar Røthe	29.2.2024
Voss kommune	Biblioteksjef og tilflytter Kirsten Aga	1.3.2024
Voss Jazzklubb	Styremedlem Lars Mossefinn. Mossefinn var også med på å starte opp Vossa Jazz og mangeårig leder av festivalen.	1.3.2024
Voss Energi	Markedssjef Per Berge	1.3.2024

Vedlegg B De fleste jobber med å produsere tjenester til befolkningen

For å tolke næringsutviklingen i Voss herad, er det nyttig å minne om en del generelle utviklingstrekk som preger all næringsvirksomhet i Norge.

Et samfunn, både nasjonalt og globalt, etterspør et bredt spekter av varer og tjenester. Mange varer og tjenester produseres nær der mennesker bor, enten fordi det er tjenester som skal ytes på stedet, eller det er varer som ikke tåler transport. Men det er også mange varer og tjenester som handles over lange avstander, noe som gjør at land og lokalsamfunn kan spesialisere seg i å produsere varer og tjenester som etterspørres andre steder og som de lokale virksomheter er særlig gode til å produsere.

Virksomheter som produserer lignende varer og tjenester grupperes gjerne, særlig for statistiske formål, i næringsgrupper. Helt overordnet kan vi skille mellom tre typer næringer:

- Basisnæringer
- Regionale næringer
- Lokalnæringer

Lokalnæringene omfatter blant annet skoler, helse- og omsorgstjenester, renovasjon, detaljhandel og lignende. Etterspørselen, og dermed deres behov for arbeidskraft, er i hovedsak drevet av lokalbefolkningens konsum, og derigjennom hvor mange som utgjør lokalbefolkningen.

Basisnæringene produserer varer og tjenester som kan handles over lange avstander. Gruppen omfatter blant annet produksjon av petroleum, industrivarer og landbruksvarer, men også tjenestenæringer som teknologiutvikling, kunnskapsintensive tjenester og reiseliv (ved at tilreisende kjøper slike tjenes-

ter). Etterspørselen er påvirket av både nasjonale og internasjonale økonomiske konjunkturer.

Produksjonen i de regionale næringene har elementer fra både lokal- og basisnæringene. Varene og tjenestene kan ofte handles over lange avstander, men etterspørselen er likevel i hovedsak drevet av den nasjonale befolkningens behov. De regionale næringene er ofte relativt geografisk konsentrert, og omfatter blant annet lager, logistikk og transport, bank og forsikring, institusjoner for høyere utdanning og lignende. Tilstedeværelse av disse næringene kan ha stor betydning for regional sysselsetting.

Lokalnæringene utgjør om lag to tredeler av den samlede sysselsettingen i Norge, jf. (SØA, 2020).³² Basisnæringene utgjorde til sammen rundt 25 prosent det samme året.

Totalt ble det utført om lag 4,2 milliarder timeverk av rundt 3 millioner sysselsatte personer i Norge i 2022. Figur 7.1 viser hvordan alle arbeidede timer er fordelt på forskjellige næringsgrupper i Norge.

Husholdningsrettede tjenester, utenom helse og omsorg, sysselsatte klart flest personer i 2023. Historisk har utviklingen i denne gruppen i stor grad fulgt befolkningsutviklingen. De siste årene har imidlertid andelen falt noe, blant annet på grunn av effektiviserende teknologi.

Helse og omsorg utgjorde 19 prosent av timeverkene i 2022, og er den næringsgruppen som har hatt klart størst vekst i sysselsetting de siste ti årene. Også dette er drevet av befolkningens behov for helse- og omsorgstjenester.

³² I denne analysen ble sysselsetting målt som antall årsverk.

Det er også interessant å merke seg at to andre næringsgrupper som vokser som andel av økonomien. IKT-tjenester og kunnskapstjenester vokser i de fleste utviklede land, som følge av et stadig høyere teknologiinnhold innenfor alle deler av samfunnet.

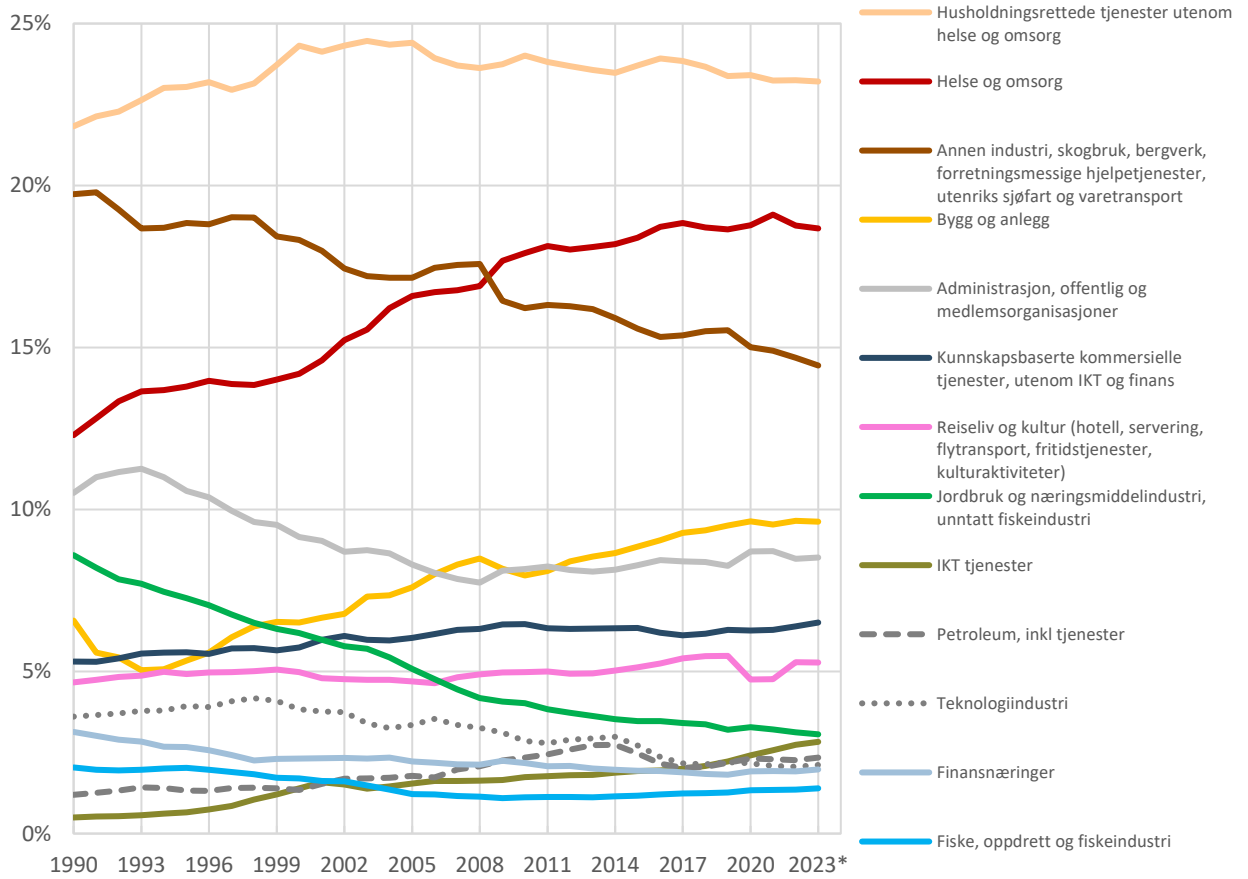
Reiselivs- og kulturtjenester ser også ut til å vokse i de fleste land, også i Norge (når vi ser bort fra pandemiårene). Veksten i produksjonen av slike tjenester er knyttet til befolkningens økende etterspørsel etter tilgang til immaterielle goder som reiseopplevelser og kulturopplevelser er.

Andelen av timeverkene som utføres innen industri- og primærnæringene har imidlertid falt betydelig de siste tiårene. Samlet produksjon har imidlertid ofte blitt opprettholdt, men på grunn av produktivitetsvekst har antall arbeidede timer falt.

For at lokalsamfunn skal oppleve sysselsettingsvekst er derfor lokalsamfunnets fortrinn i å legge til rette for næringer med økende etterspørsel avgjørende.

Figur 7.1 Andel av alle utførte timeverk, fordelt på 13 næringsaggregater. 1990–2023.

Kilde: SSB, Nasjonalregnskapet bearbejdet av SØA. 2023* er beregnet av SØA

SAMFUNNSØKONOMISK ANALYSE